

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Čínské znakové písmo v Japonsku: Kanbun

Chinese Characters in Japan: Kanbun

OLOMOUC 2015

Denisa Petrilaková

Vedoucí diplomové práce: Mgr. David Uher, PhD.

zadání BP

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc 1. června 2015

.....

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Denisa Petrilaková
Název fakulty:	Filozofická fakulta
Název katedry:	Katedra asijských studií
Název práce:	Čínské znakové písmo v Japonsku: Kanbun
Vedoucí práce:	Mgr. David Uher, PhD
Počet znaků:	83 356
Počet stran:	59
Klíčová slova:	písmo, čínské znakové písmo, japonské znaky, kanbun, kundoku

Tato práce si klade za cíl přehledně shrnout počátky čínského písemnictví v Japonsku až do současné doby, vysvětlit potřebné pojmy a zasadit je do kontextu písma obecně a do systému čínského znakového písma konkrétně. Těžištěm této práce není lingvistická analýza, avšak středem zájmu je jazyk v sociálně historickém kontextu, jak byl používán a vyvíjel se. Práce je rozdělena do pěti hlavních částí. Nejdříve je definován sémantický obsah slova *kanbun*. Ve druhé části je přiblížen historický kontext doby, ve které se čínské znakové písmo a *kanbun* přišly do Japonska z Koreje, později pak z Číny. Dále se druhá část věnuje následnému rozšiřování *kanbunu* v Japonsku. Třetí část se zabývá čínským *kanbunem*. Ve čtvrté části jsou shrnuty dějiny japonského *kanbunu* spolu s nejvýznamějšími literárními díly. Následuje pátá část, která je úvodem do problematiky *kanbunu* z lingvistického úhlu pohledu. Spolu s přijetím *kanbunu* vzniká i nový způsob interpretace čínských znaků, který značkami v textu usnadňuje jejich čtení a je popsán v poslední části práce spolu s příklady *kanbunu*. Na závěr je stručně představen *hentai kanbun*.

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Davidu Uhrovi, PhD za trpělivost, vstřícnost a četné rady ohledně vypracování této práce a studia jazyků vůbec.

OBSAH

Historická období	8
Ediční poznámka.....	9
Ú vod	10
1. <i>Kanbun</i>	12
2. Historický kontext doby	14
2.1. První výskyt čínského písma	14
2.2. Import <i>kanbunu</i> z Koreje	15
2.3. Rozšíření písma.....	16
2.4. Import <i>kanbunu</i> z Číny a japonsko-čínské vztahy	17
3. Čínský <i>kanbun</i>	19
3.1. Počátek vydávání <i>kanbunu</i>	19
3.2. Akumulace čínského <i>kanbunu</i>	19
3.3. Čínské umění rytí znaků.....	20
3.4. Buddhická díla.....	20
3.5. Vydavatelství <i>Gozanban</i>	21
3.6. Bronzový pohyblivý tisk.....	23
3.7. Období <i>Edo</i>	24
3.8. Export <i>kanbunu</i> do Číny	25
3.9. Současné japonské sbírky	26
4. Japonský <i>kanbun</i>	27
4.1. Starověká literatura 710 -784	27
4.2. Klasická literatura 794 – 1185	29
4.3. Středověká literatura 1192-1603	32
4.4. Předmoderní literatura 1603 -1867	33
4.5. Moderní literatura 1867-	34
5. Lingvistická část.....	35
5.1. Monosylabická čínština a polysylabická japonština	35
5.2. Čtení	36
5.2.1. <i>Ondoku</i>	37
5.2.1.1. <i>Goon</i>	37
5.2.1.2. <i>Kan'on</i>	38
5.2.1.3. <i>Tōsōon</i>	39
5.2.1.4. <i>Kan'yōon</i>	40
5.2.2. <i>Kundoku</i>	41
5.2.2.1. Čtení <i>kun</i>	41

5.2.2.2. <i>Kunten</i>	42
5.2.2.2.1. <i>Fukun</i>	42
5.2.2.2.2. <i>Wokototen</i>	43
5.2.2.2.3. <i>Kutōten</i>	44
5.2.2.2.4. <i>Kaeriten</i>	44
5.2.2.2.5. Příklad <i>Kanbu wo mamoru</i>	46
5.2.2.2.6. Příklad <i>Mujun</i>	47
5.3. <i>Hentai kanbun</i>	48
Závěr	50
Resumé.....	52
Seznam literatury	53

HISTORICKÁ OBDOBÍ

	Politická ¹		Lingvistická ²	
大和	<i>Yamato</i>	645-709 ³	Stará japonština	700-800
奈良時代	<i>Nara</i>	710-784	Ranná střední japonština	800-1200
平安時代	<i>Heian</i>	794-1185	Pozdní střední japonština	1200-1600
鎌倉時代	<i>Kamakura</i>	1192-1333	Moderní japonština	1600-
室町時代	<i>Muromachi</i>	1338-1573		
安土桃山時代	<i>Azuchi</i>	1573-1603		
	<i>Momoyama</i>		Rozdělení japonské literatury ⁴	
江戸時代	<i>Edo</i>	1603-1867	Starověká	710-784
明治時代	<i>Meiji</i>	1868-1912	Klasická	794-1185
大正時代	<i>Taishō</i>	1912-1926	Středověká	1192-1603
昭和時代	<i>Shōwa</i>	1926-1989	Předmoderní	1603-1867
平成時代	<i>Heisei</i>	1989-	Moderní	1868-

¹ FRELLESVIG 2010: 1.

² FRELLESVIG 2010: 1.

³ NOVÁK 1977: 6.

⁴ ŠVARCOVÁ 2005: 24.

EDIČNÍ POZNÁMKA

Přepis japonských slov do latinky je realizován Hepburnovou transkripcí s výjimkou slova *kanbun*. Přepis 漢文・かんぶん může být v češtině transkribován do latinky dvěma způsoby, *kanbun* i *kambun*, protože druhá mora *n* je ovlivněna regresivní asimilací, po bilabiálních konsonantách, to jest po *m*, *p* a *b*, se *ん* vyslovuje [m]. V anglofonních zdrojích se častěji setkáme s přepisem *kambun* podle Hepburnovy transkripce, která zapisuje výslovnost, avšak podle modifikované verze Hepburnovy transkripce se před labiálními konsonantami *m* nepoužívá. V japonských zdrojích se častěji uvádí přepis *kanbun* podle transkripční normy *Nihonshiki rōmaji*⁵ nebo novější *Kunreishiki rōmaji*⁶. *Kanbun* je v této práci psán s *n*, neboť se jako „vhodnější řešení jeví přepisovat grafém *ん* ve všech případech jako <n>“⁷.

Čínská slova jsou uvedena podle pravidel čínské transkripce 漢語拼音方案 *Hànyǔ pīnyīn fāng'àn*, zkráceně 拼音 *pīnyīn* – pro převod do české transkripce lze užít monografie *Transkripce čínštiny*⁸. Znaky z japonských a čínských pojmů jsou uvedeny v každé kapitole jen jednou. Čínské znaky jsou uváděny v jejich tradiční podobě, jelikož tato práce se věnuje období, kdy ještě zjednodušené znaky neexistovaly. Asijská jména nejsou skloňována a jsou uvedena v pořadí příjmení a osobní jméno. Japonská a čínská verze znaků je oddělena “・”, tzv. 中黒 *nakaguro*・間隔號 *jiàngé hào*. Cizí slova, pojmy a jména spolu s názvy knih jsou zvýrazněny kurzívou. Překlad knih do češtiny je uveden pouze u děl, jejichž český překlad je podložen překladem uvedených v citované literatuře.

⁵ Systém přepisu japonských znaků do latinky, který je založený na fonologických pravidlech japonštiny. (BAREŠOVÁ 2014: 17).

⁶ Oficiální systém přepisu japonských znaků do latinky v Japonsku. (BAREŠOVÁ 2014: 17).

⁷ BAREŠOVÁ 2014: 43.

⁸ TŘÍSKOVÁ 1999.

ÚVOD

Tato práce se zabývá *kanbunem* na území Japonska. Toto téma bylo zvoleno, neboť je hluboce spjata jak s Japonskem, tak s Čínou, zeměmi, jejichž jazyky, historie, myšlení a kultura jsou oblastmi mého zájmu. Pochopením historického, lingvistického a literárního spojení mezi těmito dvěma zeměmi pomáhá k porozumění těmto velkým národům, jejich jazyky hrají v dnešním světě velkou roli. Zároveň tak můžeme nahlédnout i do dávných konceptů japonského myšlení.

V uplynulých dvou tisíciletích přejalo Japonsko velké množství textů z jiných zemí, které byly přeloženy a poté vstřebány japonskou společností a kulturou. Skrze čínské písemnictví a později i díla z Evropy a Spojených států amerických, se Japonsko rozvíjelo a modernizovalo. Přejaté materiály a jejich překlady ovlivnily japonskou politiku, náboženství, kulturu, životní styl i samotnou japonštinu. Tato práce je věnována čínským textům, které byly vstřebávány jako první a které se zároveň vryly nejhluběji do ducha japonské kultury a myšlení. Z nich povstalo současné japonské písmo, jež si jako jediné; kromě čínštiny samotné; na světě stále uchovává psaní mnoha slov v čínských znacích, a proto vytváří velmi složitý systém písma řadící se mezi nejkomplicovanější na světě.

Zvláštěností *kanbunu* je i fakt, že 漢語 *kango*, které je pozůstatkem jeho pozůstatkem, je stále používáno v Japonsku, Koreji i Vietnamu a tvoří tak převážnou část vědecké, publicistické a odborné terminologie. Japonci také začali vytvářet skládáním znaků tzv. sinojaponská slova japonského původu 和製漢語 *wasei kango*. Na přelomu 19. a 20. století byl nejsilnější opačný proud přejímání z japonštiny do čínštiny, a proto bylo v raném novověku do čínštiny přejato přibližně 1270⁹ *wasei kango*. Například v názvu Čínské lidové republiky 中華人民共和國 *Zhōnghuá rénmín gònghéguó* je slovo 共和¹⁰ *kyōwa* přejaté z japonštiny. Tato práce je tedy exkurzí do počátků znakového písma v Japonsku, kdy hrály zásadní roli čínské texty, tj. *kanbun*.

11

Tato práce si klade za cíl přehledně shrnout počátky čínského písemnictví v Japonsku až do současné doby, vysvětlit potřebné pojmy a zasadit je do kontextu písma obecně a do systému čínského znakového písma konkrétně. Těžištěm této práce není lingvistická analýza, avšak středem zájmu je jazyk v sociálně historickém kontextu, jak byl používán a vyvíjel se. Práce je rozdělena do pěti hlavních částí. Nejdříve je definován sémantický obsah slova *kanbun*. Další tři části jsou spíše historicko-literárního charakteru. Ve druhé části je přiblížen historický kontext

⁹ YU 2012: 8.

¹⁰ YU 2012: 92.

¹¹ VOCHALA 1975: 31, NOVÁK 1978: 5.

doby, ve které čínské znakové písmo a *kanbun* přišly do Japonska z Koreje, později z Číny, následné rozšiřování *kanbunu* v Japonsku. V této části jsou také shrnuty japonsko-čínské vztahy od navázání prvních politických a obchodních vztahů až po současnost. Třetí část se zabývá čínským *kanbunem*, kde jsou nejprve uvedeny pro Japonce nejvýznamější díla, dále jsou uvedeny ukázky vydávání a shromažďování *kanbunu*, buddhistická díla a informace o současných japonských sbírkách. Ve čtvrté části jsou shrnuty dějiny japonského *kanbunu* spolu s nejvýznamějšími díly. Následuje pátá část, která je úvodem do problematiky *kanbunu* z lingvistického úhlu pohledu, v rámci kterého bylo nutno překonat rozdíly mezi čínštinou a japonštinou. Spolu s přijetím *kanbunu* vzniká i nová metoda čtení čínských textů, která čtenáři pomáhá značkami v textu a usnadňuje tak jeho čtení. V této poslední části se nacházejí dva způsoby čtení textů *kanbun*, stejně tak popis značek a jejich funkcí usnadnit čtení čínského textu v japonštině. Jsou zde uvedeny také příklady *kanbunu* s překlady do moderní japonštiny a češtiny. Poslední část je zakončena popisem systému *hentai kanbun* silně ovlivněným japonštinou.

Hypotézy zní: Co znamená slovo *kanbun*? Jakým způsobem přišlo písmo do Japonska? Jak se *kanbun* a vzdělanost šířily? Jaká díla v *kanbunu* se do Japonska dostala a jaké sbírky byly Japonci vytvářeny? Z jakého důvodu Japonci stále psali v čínštině v době, kdy měli vlastní písmo odvozené z čínského znakového písma? Kdy se díla v *kanbunu* přestala psát? Jak se liší struktura japonského a čínského jazyka? Jaké překážky museli Japonci překonat, aby dokázali *kanbun* číst? Co zapříčinilo, že některé znaky mají sinojaponské čtení, jež se vůbec nepodobá čínštině? Z jakého důvodu lze japonské znaky číst tolika způsoby? Jaké metody čtení *kanbunu* byly vynalezeny? Jak *kanbun* vypadal?

1. KANBUN

Úvodem je specifikován pojem 漢文¹² *kanbun*¹³ · 漢文 *hànwén*, který je tvořen ze dvou znaků, tedy čínský a psaný text.¹⁴ *Kanbun* je vágní pojem (viz níže) nejčastěji označující literární strukturu, která byla používána ve staré čínštině, tedy její psané podobě.¹⁵ Není specifikováno, zdali daný text psal obyvatel Číny, pro kterého byla čínština mateřským jazykem, nebo obyvatel japonských ostrovů, jež se musel čínské písmo a jazyk učit jako cizí jazyk.¹⁶ Proto v Japonsku existují dva základní typy *kanbunu*: čínský – psán Číňany; a japonský – psán Japonci.¹⁷

Kanbun také kromě samotné literatury psané v čínštině znamená metodu psaní poznámek do textu, která usnadňuje čtení v japonštině a která se používala od období *Heian* až do poloviny 20. století.¹⁸ Velká část japonské literatury byla psána v tomto stylu, především oficiální dokumenty a odborné práce. Japonští autoři tak neustále imitovaly čínské autory, dávali přednost zápisu japonštiny v mrtvém jazyce *kanbunu*, literární čínštině, a následného připsání značek pro čtení v japonštině.¹⁹ Čtení *kanbun* je poměrně problematické, jelikož bylo standardizováno až v 19. století a stále existuje mnoho variant jeho čtení.²⁰

Poezie psaná v čínštině se nazývá 漢詩 *kanshi*,²¹ někteří autoři ji řadí ke *kanbunu*, někteří nikoli. Opozitem pro *kanbun* je slovo 和文 *wabun*, označující literaturu psanou japonsky, tedy díla, jejichž slovní zásoba, gramatika a výrazy jsou založeny na hovorové japonštině.²²

Kanbun tedy může označovat:

- a) literaturu psanou v čínštině
- b) jakoukoli prózu psanou v čínštině
- c) literaturu psanou v čínštině opatřenou systémem značek umožňujících čtení v japonštině

Tato práce si *kanbun* definuje jako čínsky psanou prózu na území Japonska.

¹² Korejsky: *hanmun* 韓文, vietnamsky: *Hán Văn*.

¹³ *Kanbun* se do latinky přepisuje i slovo 寬文 *Kanbun*, jež je názvem pro historické období od dubna 1661 do září 1673 za vlády císařů 後西院 *Go saiin* (1663-1686) a 靈元 *Reigen* (1687-1709) (TITSINGH 1834: 413-414, FRÉDÉRIC 2005: 460, GENRYŌ 2006).

¹⁴ FRÉDÉRIC 2005: 460.

¹⁵ KŌJIRŌ 2006: 37.

¹⁶ GUEST 2013: 24.

¹⁷ WIXTED 1998: 23.

¹⁸ WU 1997: 32.

¹⁹ ROBERT 2006: 26.

²⁰ CRAWCOUR 1965: iii.

²¹ FRÉDÉRIC 2005: 460.

²² KINSUI 1997: 12.

S *kanbunem* souvisí pojem 漢文学 *kanbungaku* označující nauku o čínsky psané literatuře a japonské literární práce napodobující čínský styl, které se také nazývají 漢詩文 *kanshibun* a které obsahují směs *ondoku*²³ a *kundoku*^{24, 25}.

²³ Viz 5.2.1., str. 41.

²⁴ Viz 5.2.2., str. 49.

²⁵ FRÉDÉRIC 2005: 460.

2. HISTORICKÝ KONTEXT DOBY

„Zatímco Japonci věřili v ‚duši slova‘ (*kotodama*), Číňané připisovali magickou sílu písmu.“²⁶

2.1. První výskyt čínského písma v Japonsku

Není doloženo, že by obyvatelé japonských ostrovů v prvních stoletích našeho letopočtu používali vlastního písma. Jediným plnohodnotným písmem vyskytujícím se v té době na ostrovech byly nápisy na čínských mincích, zrcadlech a jiných předmětech dovezených z pevniny. Ukázalo se, že znaky na zrcadlech a jiných archeologických nálezích původem z Japonska jsou pouze jednoduchými ornamenty, imitacemi toho, co obyvatelé japonských ostrovů našli na předmětech z pevniny.²⁷ Čínské znaky byly často nelogicky přeházené, což dokazuje, že jim výrobci nerozuměli a že se tak jedná o pouhé imitace.²⁸

Podle čínské historické tradice vzniklo čínské znakové písmo ve 13. století př. n. l.²⁹ Nejstarším dochovaným nálezem čínského písma v Japonsku je zlatá pečeť, kterou přivezl japonský posel v roce 57 n. l.³⁰ Pečeť obsahuje 5 znaků 漢委奴國王 *Kan no wa no na no kokuō* v pečetním písmu 篆書体 *tenshotai* · 篆書 *zhuànshū* s významem „Kráľ státu *Na*³¹ v zemi *Wa*³² podřízené dynastii *Han*.“³³

Zmínka o této pečetě je zaznamenána v *Kronice pozdních Hanů* 後漢書 *Hòu hàn shū*, která byla kompilována v pátém století.³⁴ Originální text: 建武中元二年, 倭奴國奉貢朝賀, 使人自稱大夫, 倭國之極南界也。光武賜以印綬。³⁵, je překládán následovně: „V roce 57 našeho letopočtu byl vyslán posel státu *Na* z *Wa*³⁶ s tributem, který se představil jako vysoký úředník. Jeho země leží daleko na jihu *Wa*. (Císař) *Guangwu* mu daroval pečeť se stužkou.“^{37 38}

²⁶ ŠVARCOVÁ 2005: 16.

²⁷ FRELLESVIG 2010: 11.

²⁸ ŠVARCOVÁ 2005: 17.

²⁹ ZÁDRAPA 2009: 30.

³⁰ OKIMORI 2011: 18.

³¹ Stát existující na území dnešní prefektury *Fukuoka*.

³² Nejstarší zaznamenaný název Japonska, v osmém století se místo znaku „trpaslík“ 倭 *wa* začal používat homofonní znak s významem „harmonie“ 和. Existuje teorie, že *Wa* je odvozeno ze slova „já“ 我 *Wa* (OKIMORI 2011: 18-19).

³³ AKIRA 1998.

³⁴ OKIMORI 2011: 25.

³⁵ ZHENG 2002: 331.

³⁶ Ze země *Wa* = Japonska.

³⁷ TSUNODA 2003.

³⁸ SANO 1984: 98.

Je známo, že už v období 弥生 *Yayoi* do Japonska přicházeli obyvatelé z okolních zemí. Je tedy více než pravděpodobné, že se v Japonsku žili obyvatelé pevniny ovládající čínské písmo a jazyk. Tuto skutečnost však nelze považovat za příchod čínského písma do Japonska.³⁹

2.2. Import *kanbunu* z Koreje

Písmo jako součást čínské kultury se v prvním tisíciletí našeho letopočtu do Japonska dostávalo nejčastěji přes království *Päkče* 百濟⁴⁰ *Kudara*. Obyvatelům tohoto království bylo tak z geografického hlediska umožněno ovládnout čínské znaky a *kanbun* mnohem dříve než obyvatelům Japonska.⁴¹ Toto království se tak stalo důležitým prostředníkem mezi Japonskem a čínskou kulturou, jak uvádí Vasilijevová, „všechny sféry vlivu života tehdejší japonské společnosti nesou stopy korejského vlivu šířících se přistěhovalců.“⁴²

Nejstarší záznamy o představení čínských znaků a *kanbunu* v Japonsku se nachází v desátém svazku v čínsky psané kronice z osmého století 日本書紀⁴³ *Nihon shoki*,⁴⁴ konkrétně v jejích zápiscích z roku 404 n.l.,⁴⁵ tedy z dob panování legendárního císaře 応神 *Ōjin*, kde se píše o učenci 阿直岐 *Achiki* vyslaném z království *Päkče*, jenž se díky znalosti čínských klasických knih 經書 *keisho* a 典籍 *tenseki* stal učitelem prince 菟道稚郎子⁴⁶ *Uji no Wakiiratsuko*. Ten se jednou zeptal *Achiki*, zdali existuje větší učenec než on. *Achiki* odpověděl, že existuje a jmenuje se 王仁 *Wani*. Proto jej princ pozval na císařský dvůr a další rok *Wani* přijel a stal se princovým učitelem.⁴⁷

Tato událost je zaznamenána i v nejstarší dochované japonské kronice *Záznamy o starých věcech* 古事記 *Kojiki*, kde se píše o vyslání učence 和迺 *Wani* králem 照古 *Shōko*

³⁹ OKIMORI 2011: 19-20.

⁴⁰ Království na jihozápadu korejského poloostrova existující od 18 př. n. l. do 660 n. l. (FRELLESVIG 2010: 11-13).

⁴¹ HALL 1988: 453.

⁴² VASILJEVOVÁ 1986: 54.

⁴³ Někdy se nazývá také 日本紀 *Nihongi*. Rukopisy jsou k nahlédnutí na stránkách *Waseda University*: http://archive.wul.waseda.ac.jp/kosho/ri05/ri05_02450/ri05_02450_0016/.

⁴⁴ SANO 1984: 104.

⁴⁵ HALL 1988: 454.

⁴⁶ Díky jeho vzdělanosti jej otec prohlásil za korunního prince, ale po otcově smrti údajně spáchal sebevraždu, aby přenechal trůn staršímu bratru 大鷦鷯尊 *Ousazakinomikoto* (císař *Jintoku* 仁徳天皇 *Jintoku tennō*). (AKIRA 1998).

⁴⁷ OKIMORI 2011: 16.

z království *Kudara*,⁴⁸ který sebou přinesl jeden ze svazků *Hovorů Konfuciových* 論語 *Rongo* · 論語 *Lúnyǔ* a deset svazků z *Učebnice tisíce znaků* 千字文 *Senjimon* · 千字文⁴⁹ *Qiān zì wén*.⁵⁰

V šestém a sedmém století proud čínské kultury spolu s čínským buddhismem z *Pákče* do Japonska pokračoval a z Číny byly dováženy ve velkém množství písemné materiály, jako například klasické čínské knihy, vyhlášky, zákony, buddhistické spisy atd. Tyto dokumenty měly dalekosáhlý vliv na státní správu, filozofii i náboženství.⁵¹

2.3. Rozšíření písma

Čínské písmo se patrně začíná používat v plném rozsahu na přelomu čtvrtého a pátého století.⁵² Hlavní roli v raném vývoji psaní v Japonsku sehráli vzdělanci z korejského poloostrova, kteří písmo Japoncům představili a seznámili je i s výukovými metodami používanými v jejich rodné zemi. K rozšíření čínské kultury nemalou měrou přispěli i Japonci cestující do Číny za vzděláním a také velké množství Korejců a Číňanů, jež v Japonsku hledalo útočiště před válkami v jejich vlastních zemích.⁵³ I když se má za to, že v počátcích tohoto období byla schopnost čtení čínských znaků jen výsadou imigrantů z pevniny, postupně se rozšířila i do širokých okruhů aristokracie, byrokratů a funkcionářů.⁵⁴

Důležitým nástrojem pro šíření písma se stal buddhismus, který ve druhé polovině prvního tisíciletí přišel do Japonska s proudem přistěhovalců z Korejského poloostrova a později přímo s čínskými mnichy.⁵⁵ Buddhismus byl do Číny přinesen za dynastie *Han* a většina posvátných textů byla překládána do čínštiny, z japonského úhlu pohledu do *kanbunu*. Užívání *kanbunu* v určitém smyslu odstartovaly reformy Prince *Shōtoku* 聖德太子 *Shōtoku Taishi*⁵⁶ z roku 604, jež způsobily rozkvět buddhismu a s tím zároveň šíření *kanbunu*. Japonci museli ovládnout jeho čtení, aby mohli buddhismu více porozumět.⁵⁷ Buddhistické texty byly opisovány a předčítány, což výrazně přispělo k rozšíření gramotnosti a vzdělání v Japonsku soukromými učiteli. Dovozem *kanbunu* a jeho šířením proniklo také do Japonska čínské

⁴⁸ OKIMORI 2011: 16.

⁴⁹ Neokonfuciánský učenec 新井白石 *Arai Hakuseki* (1657-1725) nabyt toho názoru, že se nejednalo o *Učebnici tisíce znaků*, tudíž je tento název v *Kojiki* uveden mylně a jednalo se o knihu *Základy vzdělání*. Nicméně 本居宣長 *Motoori Norinaga* (1730-1801) tvrdí, že je zbytečné se zabývat detaily a že *Učebnice tisíce znaků* spadala pod souborné označení *Základy vzdělání*. (SEKI 1996: 39).

⁵⁰ SANO 1984: 104.

⁵¹ FRELLESVIG 2010: 11-13.

⁵² FRELLESVIG 2010: 11-13.

⁵³ VOCHALA 1975: 53-55.

⁵⁴ KINSUI 2000: 2-3.

⁵⁵ FRELLESVIG 2010: 11-13.

⁵⁶ Žil v letech 572 – 622.

⁵⁷ VASILJEVOVÁ 1986: 27 a 95.

myšlení a propracovaná čínská ideologie konfucianismu, taoismu a čínsky přizpůsobeného buddhismu, které pak Japonci rozvíjeli vlastním způsobem.⁵⁸

Už na přelomu šestého a sedmého století se psaná čínština stala úředním jazykem.⁵⁹ Začaly vznikat školy, kde se vyučovaly konfucianští klasici, právo, matematika a esejistika.⁶⁰ V devátém století Japonci ovládli čtení *kanbunu* zvané *kundoku*, kdy čtenář četl čínský text v japonštině a okamžitě si převáděl významy znaků a čínské gramatiky do japonštiny. Tímto způsobem bylo možné bez problémů předčítat i nahlas. Znalost literární čínštiny se od sedmého století stala prestižní záležitostí,⁶¹ což odkazovalo „ke kompetenci vzdělance vládnoucího cizím psaným jazykem, kterému se musel naučit v protikladu k vrozené inteligenci“⁶².

Kanbun se učili císaři, princové, vysocí hodnostáři a mniši, kteří si tím osvojili i čínské myšlení. Japonci cestující do Číny v sedmém století se později stávali úředníky ve státní správě. Do konce 9. století se čínské texty díky četným oficiálním poselstvům staly v Japonsku dostupné.⁶³ Význam pro rozšíření *kanbunu* mělo bezpochyby i tokugawské „sjednocení“ země, které bylo do značné míry inspirováno songským neokonfucianismem, a založení šogunátu v roce 1603.

2.4. Import *kanbunu* z Číny a japonsko-čínské vztahy

Kanbun byl do Japonska přes tisíc let dovážen přímo z Číny. Tento proces byl přerušován historickými okolnostmi, v závislosti na vývoji japonsko-čínských vztahů. Významou úlohu v osvojování si čínské kultury měla diplomatická a kulturní výměna realizovaná poselstvy, která vysílali japonští panovníci k čínskému dvoru dynastie *Sòng*. Mezi léty 413 až 502 bylo z Japonska do Číny vysláno jedenáct poselstev, jejichž cílem byla diplomatická jednání a předávání obsáhlých písemných dokumentů. V letech 600-614 byla k čínskému dvoru za dynastie *Suí* vyslána 4 poselstva.⁶⁴ V šestém, sedmém a osmém století byl mezi Japonskem a Čínou značný, prvně politický, později kulturní, kontakt, japonsko-čínský obchod v této době sílil.⁶⁵ Mezi léty 607 až 838 bylo tak z Japonska vysláno celkem 19 poselstev, jejichž členy byli

⁵⁸ ŠVARCOVÁ 2005: 15-25

⁵⁹ GUEST 2013: 31.

⁶⁰ OKIMORI 2011: 3.

⁶¹ ŠVARCOVÁ 2005: 18

⁶² ŠVARCOVÁ 2005: 25.

⁶³ ŠVARCOVÁ 2005: 18-23

⁶⁴ VASILJEVOVÁ 1986: 56-67.

⁶⁵ HOFFMAN 2006: 1-4.

například mniši, úředníci, doktoři a malíři.⁶⁶ Ti připlouvali ve třech až čtyřech lodích na dobu jednoho až tří let, avšak přibližně jedna třetina členů posádky nepřežila návrat domů.⁶⁷

První dlouhodobé přerušení oficiálních styků s Čínou se uskutečnilo na konci 9. století, kdy byli Japonci schopni rozvinout vlastní svébytnou kulturu. V té době jezdily do Japonska jen tři čínské lodě ročně, aby dovážely luxusní zboží pro dvůr. Naopak cesty z Japonska do Číny byly vyhrazeny jen pro buddhistické mnichy. Koncem 10. století, poté co byla Čína sjednocena vládou dynastie *Sòng*, se vztahy s Japonskem zlepšily a od 11. století se dalo svobodně cestovat do Číny. V roce 1404 se japonský dvůr dohodl s čínským dvorem na tributární výměně, poté bylo do Číny vysláno šest dalších poselstev.⁶⁸ Až do roku 1547 bylo poselstev vysláno celkem dvacet a každé z nich bylo vedeno jedním ze zenových mnichů.⁶⁹ Od konce 14. století se tedy styky s Čínou rychle rozvíjely a souběžně se rozvíjely také styky s Koreou. Teprve od druhé poloviny 16. století se začalo obchodovat s Evropany, kteří rychle začali Číně a Koreji konkurovat. V 17. století se na více než 200 let Japonsko uzavřelo okolnímu světu, tzv. 鎖国 *sakoku*, konkrétně styky s Čínou byly přerušeny mezi léty 1635-1854.⁷⁰ Po vnuceném otevření země se Japonci spíše zaměřili na přejímání evropské kultury. Od 14. do 20. století, kromě období uzavření se světu, Japonci často cestovali do Číny a dováželi čínské spisy, avšak největší množství knih se do Japonska v tomto období dostávalo na obchodních lodích.⁷¹

⁶⁶ FOGEL 2009: 102-107.

⁶⁷ FOGEL 1996: 22.

⁶⁸ VASILJEVOVÁ 1986: 215-237.

⁶⁹ FOGEL 2009: 27.

⁷⁰ YASUNORI 2003:

⁷¹ JIN Changzheng 2012: 265.

3. Čínský kanbun

Tato třetí část práce se věnuje *kanbunu* v dílech čínských autorů, ať už dovezených z Číny nebo vytištěnými v Japonsku. Aby se jen neuváděla velká čísla, která si čtenář stejně nemůže představit, je zde pro přiblížení se realitě uvedeno více příkladů z každé ze čtyř kategorií: Kánon, historické, filozofické a ostatní spisy, do kterých se *kanbun* tradičně řadí.

Jelikož na území Číny žilo mnoho vzdělců, Japonci měli obrovský výběr děl, která mohli studovat. Nejdříve budou uvedena díla, která japonští vzdělanci v dávných dobách nejčastěji studovali a která také zároveň často citovali. Výběr děl byl vytvořen na základě výzkumu japonských lingvistů zabývajících se *kanbunem*. Shrneme-li výsledky ze tří knih 正倉院問書と木簡の研究 *Shōsōin monsho to mokkan no kenkyū* (1997), 日本古代木簡の研究 *Nihon kodai mokkan no kenkyū* (1983) a 長屋王家木簡の研究 *Nagaya no ōkimi mokkan no kenkyū* (1996), dostaneme tento seznam čínské literatury: *Hovory Konfuciovy* 論語 *Rongo* • *Lúnyü*, *Kánon synovské oddanosti* 古文孝經 *Kobun kōkyō* • *Gǔwén xiàojīng*, 爾雅 *Jiā* • *Ěryǎ*, *Učebnice tisíce znaků* 千字文 *Senjimon* • *Qiānziwén*, 葛氏方 *Katsushihō* • *Géshì fāng*, 文選李善注⁷² *Monzenri zenchū* • *Wénxuǎn lǐshàn zhù*, 王勃集 *Ōbotsushū* • *Wángbó jí*, 魏徵時務策 *Gichō jimusaku* • *Wèizhēng shíwù cè*, 杜家立成雜書要略 *Tokaritsu seizaitsushiyo yōryaku* • *Dùjiā lichéng záshū yàolüè*, 樂毅論 *Gatsukiron* • *Yuèyì lùn*.⁷³

3.1. Počátek vydávání kanbunu

Nejprve byl do Japonska dovážen čínský *kanbun* z Koreje, později z pevniny, avšak počet dovezených knih nestačil pro potřeby japonských vzdělců. Proto vznikla nutnost *kanbun* také vydávat. První kniha byla v Japonsku vydána v roce 764 v období *Nara*, byla to kniha 無垢淨光陀羅尼經 *Wúgòu jìngguāng tuólúóní jīng*. Druhá nejstarší kniha, *Lotosová Sútra* 妙法蓮華經 *Miàofǎ liánhuá jīng*, zkracuje se na 法華經 *Fǎhuá jīng*, byla vydána v roce 1009 a její pozdější verze z roku 1080 patří mezi největší poklady v Japonsku.⁷⁴

3.2. Akumulace čínského kanbunu

Na konci devátého století se uskutečnila v Japonsku velká kulturní událost, která se zároveň stala velkou událostí v historii literatury na celém světě. V tomto období dostal 藤原佐世⁷⁵

⁷² Jedna z nejstarších antologií čínské poezie a literatury, obsahující díla z roku 300 př. n. l. do 500 n. l.

⁷³ IKEDA 2006: 23-24.

⁷⁴ JIN Changzheng 2012: 257.

⁷⁵ Žil v letech 847-898.

Fujiwara Sukeyo rozkaz nashromáždit a obnovit rejstřík klasických knih s názvem 本朝見在書目録 *Honchō genzai sho mokuroku* z císařského dvora, který obsahoval 1 568 svazků a celkem 17 209 svitků. Například 隨書·經籍志 *Suí shū, jīng jí zhì* v té době zahrnoval 3 117 titulů, 唐書·經籍志 *Táng shū, jīng jí zhì* zahrnoval 3 030 kolekcí. Po porovnání s rejstříkem 本朝見在書目録 *Honchō genzai sho mokuroku* z devátého století, který mimo jiné zahrnuje 50% *Suí shū, jīng jí zhì* a 51,2% *Táng shū, jīng jí zhì*, zjistíme, že se jedná o polovinu všech klasických knih napsaných v té době v Číně. A všechny tyto knihy byly dovezeny do Japonska a uchovány v paláci a hlavních budovách. Tato čísla v historických záznamech byla tvořena až po jednom z velkých požárů, proto můžeme předpokládat, že počet původně dovezených knih byl mnohem větší.⁷⁶ Japonským sbírkám *kanbunu* mimo Čínu může konkurovat už jen Korea, kde se také shromažďovaly velké sbírky kanonických knih.⁷⁷

3.3. Čínské umění rytí znaků

Za dynastie *Sòng* japonský mnich 喬然⁷⁸ *Chōnen* přivezl do Japonska buddhistické dílo 開寶藏 *Kāibǎozàng*, a díky tomu se do Japonska dostalo umění rytí znaků vynalezené v počátku dynastie *Sòng* a v období *Heian* mezi léty 986 – 1085 tuto techniku Japonci plně ovládli. Obsah buddhistických kanonických knih rytých v té době byl proto ovlivněn obsahem kanonických děl rytých za dynastie *Sòng*, avšak styl psaní byl ovlivněn díly z období *Nara* a *Heian*.⁷⁹

3.4. Buddhistická díla

Buddhistická díla sehrála hlavní roli v přejímání písma a šíření vzdělanosti. Počátky pronikání buddhismu do Japonska sahají do 6. století, avšak byl to relativně zdlouhavý process. Buddhismus přišel do Japonska v sinizované podobě a jeho osvojení bylo pro Japonce zároveň osvojení si čínské vzdělanosti. Nejprve byla buddhistická díla zprostředkována korejskými, a později čínskými mnichy.⁸⁰ Díla která byla do Japonska z Číny dovezena, nestačila pro potřeby japonských vzdělanců a mnichů, a proto se buddhistické spisy zanedlouho začaly v původní čínské podobě v Japonsku vydávat. V období *Heian* v roce 1088 bylo vydáno dílo 成唯識論述記 *Chéngwéishì lùnshù jì*.⁸¹

⁷⁶ JIN Chengyu 2013: 100.

⁷⁷ YAN 2005: 1.

⁷⁸ Žil v letech 938-1016.

⁷⁹ JIN Chengyu 2013: 123.

⁸⁰ VASILJEVOVÁ 1986: 95.

⁸¹ JIN Chengyu 2013: 123-125.

Za období Kamakura, v Číně za dynastie Sòng, byla v Japonsku vydána následující buddhistická díla: V roce 1239: *Sūrangama Samādhi Sūtra* 首楞嚴經 *Shōuléngyán jīng*. V roce 1246: 佛制比丘六物圖 *Fúzhì bīqiū liùwù tú*. V roce 1248: *Brahmajala sūtra a zásady bódhisattvy* 梵網經菩薩戒本 *Fànwǎng jīng púsà jièběn*. V roce 1251: 佛說盂蘭盆經疏科分 *Fóshuō yúlánpén jīng shūkēfēn*. V roce 1283: 黃檗斷際禪師傳心法要 *Huángbò duànji chánshīzhuàn xīnfǎyào*. V roce 1287: 傳法正宗記 *Denpō shōshūki • Zhuànfǎ zhèngzōng jì* patřící do zenového buddhismu a 禪門寶訓集 *Chánmén bǎoxùn jí*. Mezi léty 1288 až 1299 se do Japonska dostala tato buddhistická díla: 應庵和尚語錄 *Yīnyān héshàng yǔlù*, 密庵和尚語錄 *Miyān héshàng yǔlù*, 虎丘和尚語錄 *Hūqiū héshàng yǔlù*, 破庵和尚語錄 *Pòyān héshàng yǔlù* a 雪竇和尚語錄 *Xuědòu héshàng yǔlù*.⁸²

3.5. Vydavatelství gozanban

Japonské vydavatelství 五山版中 *gozanban*, založené v roce 1253, vydalo velké množství zahraničních klasiků, z Kánonu například 14 titulů: 古文尚書 *Gūwén shàngshū*, 毛詩鄭箋 *Máoshī zhèngjiān*, 春秋經傳集解 *Chūnqiū jīngzhuàn jíjiě*, 論語集解 *Lúnyǔ jíjiě* (正平本 *Zhèngpíng běn*), 論語 *Lúnyǔ* (天文本 *Tiānwén běn*), 音注孟子 *Yīnzhù mèngzǐ*, 大學章句 *Dàxué zhāngjù*, 大廣益會玉篇 *Dàguǎngyì huìyù piān*, 增修互注禮部韻略 *Zēngxiū hùzhù lǐbù yùnlüè*, 韻鏡 *Yùnjìng*, 重編改正四聲全形等子 *Chóngbiān gǎizhèng sìshēng quánxíng děngzǐ*, 古今韻會舉要 *Gūjīn yùnhuì jǔyào*, 重編詳備碎金 *Chóngbiān xiángbèi suījīn*, 魁本對相四言雜字 *Kuǐběnduìxiāng sìyán zázi*. Z historických spisů 6 titulů 立齋先生標題解音註音釋十八史略 *Lìzhāi xiānshēng biāotí jiěyīn zhùyīn shì shíbā shǐlüè*, 歷代帝王紹運圖 *Lìdài diwáng shàoyùn tú*, 歷代帝王編年互見之圖 *Lìdài diwáng biānnián hùjiàn zhī tú*, 歷代序略 *Lìdài xùlüè*, 唐才子傳 *Tángcáizǐ zhuàn*, 分類合璧圖像句解君臣故事 *Fēnlèi hébì túxiàng jùjiě jūnchén gùshì*. Z filozofických spisů například 13 titulů: 冷齋夜話 *Lěngzhāi yèhuà*, 重新典校附音增註蒙求 *Chóngxīn diǎnxiào fùyīn zēngzhù méngqiú*, 新板大字附音釋文千字文註 *Xīnbǎn dàzì fùyīn shìwén qiānzì wénzhù*, 四體千字文書法 *Sìtǐ qiānzìwén shūfǎ*, 增廣事吟料詩韻集大成 *Zēngguǎng shìyínlào shīyùnjí dàchéng*, 韻府群玉 *Yùnfǔ qúnyù*, 聯新事備詩學大成 *Liánxīn shìbèi shīxué dàchéng*, 新編排韻增廣事類氏族大全 *Xīnbiān páiyùn zēngguǎng shìlèi shìzú dàquán*, 莊子虞齋口義 *Zhuāngzǐ yànzhāi kǒuyì*, 新刊名方類證醫書大全 *Xīnkān míngfāng lèizhèng yīshū dàquán*, 新刊勿聽子俗解八十一難經 *Xīnkān wùtīngzǐ sùjiě bāshíyī nànjīng*, 察病指南 *Chábìng zhǐnán*. Z ostatních spisů například 45 knih: 寒山詩 *Hánshān shī*,

⁸² JIN Chengyu 2013: 124.

杜工部文集 *Dùgōngbù wénjí* (včetně 杜工部年譜 *Dùgōngbù niánpǔ*), 集千家分類杜工部詩 *Jíqiānjiā fēnlèi dùgōngbù shī*, 集千家註分類杜工部詩 *Jíqiānjiā zhùfēnlèi dùgōngbù shī*, 五百家註音辯昌黎先生文集 *Wúbǎijiā zhùyīn biànchānglí xiānshēng wénjí*, 新刊五百家註昌黎先生聯句集 *Xīnkān wúbǎijiā zhùchānglí xiānshēng liánjùjí*, 新刊註音辯唐柳先生文集 *Xīnkān zhùyīn biàntángliǔ xiānshēng wénjí*, 新板增廣附音釋文胡曾詩註 *Xīnbǎn zēngguǎng fùyīn shìwénhúzhēn shīzhù*, 鐔津文集 *Xīnjīn wénjí*, 王狀元集百家註分類東坡先生詩 *Wángzhuàngyuán jíbǎijiā zhùfēnlèi dōngpō xiānshēng shī*, 山谷詩集注 *Shāngǔ shījī zhù*, 山谷黃先生大全詩註 *Shāngǔ huángxiānshēng dàquán shīzhù*, 須溪先生評點簡齋詩集 *Xūxīxiānshēng píngdiǎn jiǎnzhāi shījī*, 誠齋集 *Chéngzhāi jí*, 名公妙選陸放翁詩集 *Mínggōng miàoxuǎn lùfàngwēng shījī*, 北磻全集 *Běijiàn quánjí* (詩集 *Shījī*, 文集 *Wénjí*, 外集 *Wàijí*, 語錄 *Yǔlù*), 藏叟摘稿 *Cángsǒu zhāigǎo*, 雪岑和尚續集 *Xuěcén héshàng xùjí*, 碧山堂集 *Bìshāntáng jí*, 白雲詩集 *Báiyún shījī*, 廬山外集 *Lúshān wàijí*, 趙子昂詩集 *Zhàozi'áng shījī*, 范德機詩集 *Fàndéjī shījī*, 澹居稿 *Dànjū gǎo*, 揭曼碩詩集 *Jiēmànshuò shījī*, 蒲室集 *Púshì jí*, 增補新編翰林珠玉 *Zēngbǔ xīnbiān hànlin zhūyù*, 雪廬稿 *Xuělú gǎo*, 新芳蔭天錫雜詩妙選稿全集 *Xīnfāngsà tiānxī záshī miàoxuǎngǎo quánjí*, 全室外集 *Quánshìwài jí*, 增註唐賢三體詩法 *Zēngzhù tángxian sāntǐ shīfǎ*, 諸家集註唐詩三體家法 *Zhūjiā jízhù tángshī sāntǐ jiāfǎ*, 唐賢三體家法詩 *Tángxian sāntǐ jiāfǎ shī*, 唐朝四賢精詩 *Tángzhāo sìxián jīngshī*, 石門洪覺範天廚禁臠 *Shímén hóngjuéfàn tiānchú jīnlúan*, 江湖風月集 *Jiānghú fēngyuè jí*, 精選唐宋千家聯珠詩格 *Jīngxuǎn tángsòng qiānjiā liánzhū shīgé*. Kanonické knihy vydané za dynastie Han: 和刻本中國古逸書叢刊 *Hékèběn zhōngguó gǔyishū cóngkān*, 中州集 *Zhōngzhōu jí*, 皇元風雅 *Huángyuán fēngyǎ*, 金玉編 *Jīnyù biān*, 澹游集 *Dànyóu jí*, 魁本大字諸儒箋解古文真實 *Kuǐběn dàzì zhūrú jiānjiě gǔwén zhēnbǎo*, 雅頌正音 *Yǎsòng zhèngyīn*, 詩人玉屑 *Shīrén yùxiè*, 詩法源流 *Shīfǎ yuánliú*.⁸³

古文尚書 *Gǔwén shàngshū*, 孔禪門寶訓集氏傳 *Kǒngchánmén bǎoxùn jíshì zhuàn*, *Okomentované Hovory Konfuciovy* 論語集注 *Lúnyǔ jízhù a Anály jara a podzimu* 春秋經傳集解 *Chūnqiū jīngzhuàn jíjiě* byly v Japonsku vydány mezi 1322-1325.⁸⁴

⁸³ JIN Changzheng 2012: 258-259.

⁸⁴ JIN Chengyu 2013: 123.

3.6. Bronzový pohyblivý tisk

豊臣秀吉 *Toyotomi Hideyoshi* při napadení Koreje, 1592-1598, přivezl do Japonska nový styl tisku pomocí bronzových razítek zvaný *bronzový pohyblivý tisk* 銅活字 *dōkatsuji*. Tento tzv. *starý tisk* 古活字 *kokatsuji* se používal jako hlavní způsob tisku od pozdního *Muromachi* až do raného období *Edo*. S použitím této techniky bylo vytištěno například: 古文孝經 *Gǔwén xiàojīng*, 大藏一覽 *Dàzàng yīlǎn*, 群書治要 *Qúnshū zhiyào*, 增補六臣注文選 *Zēngbǔ liùchén zhùwén xuǎn*. Kromě velkého počtu buddhistických a lékařských knih bylo mezi léty 1596-1643 s použitím této techniky vytištěno ještě více než 700 knih.⁸⁵

Z toho například 18 Kánon: 周易 *Zhōuyì*, 周易傳義 *Zhōuyì zhuànyì*, 尚書 *Shàngshū*, 毛詩 *Máoshī*, 禮記 *Lǐjì*, 春秋經傳集解 *Chūnqiū jīngzhuàn jíjiě*, 古文孝經 *Gǔwén xiàojīng*, 周易大義 *Zhōuyì dàyì*, 論語 *Lúnyǔ*, 孟子 *Mèngzǐ*, 大學章句 *Dàxué zhāngjù*, 中庸章句 *Zhōngyōng zhāngjù*, 中庸集略 *Zhōngyōng jílüè*, 說文解字篆韻譜 *Shuōwénjiězì zhuànyùn pǔ*, 增廣龍龕手鑑 *Zēngguǎng lóngkān shǒujiàn*, 韻鏡 *Yùnjìng*, 古今韻會舉要 *Gǔjīn yùnhuì jǔyào*, 多識篇 *Duōshì piān*. Z historických knih například 12 titulů: 史記 *Shǐjì*, 前漢書 *Qián hànshū*, 後漢書 *Hòu hànshū*, 立齋先生標題解註音釋十八史略 *Lìzhāixiānshēng biāotíjiě zhùyīnshì shíbā shǐlüè*, 古今歷代十九史略通考 *Gǔjīn lìdài shǐjǐǔ shǐlüètōngkǎo*, 貞觀政要 *Zhēnguàn zhèngyào*, 列仙傳 *Lièxiān zhuàn*, 唐才子傳 *Tángcáizǐ zhuàn*, 帝鑑圖說 *Dìjiàn túshuō*, 孔子通紀 *Kǒngzǐ tōngjì*, 開元天寶遺事 *Kāiyuán tiānbǎo yíshì*. Z filozofických spisů například 30 titulů: 標題句解孔子家語 *Biāotí jùjiě kǒngzǐ jiāyǔ*, 孔子家語 *Kǒngzǐ jiāyǔ*, 近思錄集解 *Jìnsīlù jíjiě*, 小學集成 *Xiǎoxué jíchéng*, 小學集注大全 *Xiǎoxué jízhù dàquán*, 晦庵先生語錄類要 *Huīānxiānshēng yǔlù lèiyào*, 真西山心經正經 *Zhēnxīshān xīnjīng zhèngjīng*, 北溪先生性理字義 *Běixīxiānshēng xìnglǐ zìyì*, 六韜 *Liùtāo*, 黃石公三略 *Huángshígōng sānlüè*, 三略集解 *Sānlüè jíjiě*, 七書 *Qīshū*, 施氏七書講義 *Shīshì qīshū jiǎngyì*, 司馬法集解 *Sīmǎfǎ jíjiě*, 殘儀兵的 *Cányībīng de*, 祥刑要覽 *Xiángxíng yàolǎn*, 棠陰比事 *Tángyīn bǐshì*, 邵康節先生心易梅花數 *Shàokāngjiéxiānshēng xīnyì méihuāshù*, 冷齋夜話 *Lěngzhāi yèhuà*, 新刊鶴林玉露 *Xīnkān hélín yùlù*, 群書治要 *Qúnshū zhiyào*, 皇朝類苑 *Huángcháo lèiyuàn*, 標題徐狀元補注蒙求 *Biāotí xúzhuàngyuán bǔzhù méngqiú*, 新編古今事文類聚 *Xīnbiān gǔjīnshìwén lèijù*, 新編排韻增廣事類氏族大全 *Xīnbiān páiyùn zēngguǎng shìlèi shìzú dàquán*, 纂圖附音增廣古注千字文 *Zuǎntú fùyīn zēngguǎng gǔzhù qiānziwén*, 剪燈新話句解 *Jiǎndēng xīnhuà jùjiě*, 新編剪燈餘話 *Xīnbiān*

⁸⁵ JIN Chengyu 2013: 125.

jiǎndēng yúhuà, 列子禱齋口義 *Lièzǐ yànzhāi kǒuyì*, 句解南華真經 *Jùjiě nánhuá zhēnjīng* (莊子禱齋口義 *Zhuāngzi yànzhāi kǒuyì*), 老子經 *Lǎozǐ jīng*, 老子禱齋口義 *Lǎozǐ yànzhāi kǒuyì*, 太傷感應篇經傳 *Tàishāng gǎnyìngpiān jīngzhuàn*. Z ostatních spisů například 12 sbírek: 新刊五百家注音辯昌黎先生文集 *Xīnkān wǔbǎijiā zhùyīn biànchānglíxiānshēng wénjí*, 白氏文集 *Báishì wénjí*, 長恨歌傳 *Zhǎnghèngē zhuàn*, 新板增廣附音釋文胡曾詩 *Xīnbǎn zēngguǎng fùyīn shìwén húzèng shī*, 增刊校正王狀元集註分類東坡先生詩 *Zēngkān jiàozhèng wángzhuàngyuán jízhù fēnlèi dōngpōxiānshēng shī*, 山谷詩集注 *Shāngǔ shījì zhù*, 白雲詩集 *Báiyún shījì*, 陸象山全集 *Lùxiàngshān quánjí*, 增補六臣註文選 *Zēngbǔ liùchén zhùwénxuǎn*, 新編江湖風月集略註 *Xīnbiān jiānghú fēngyuè jǐlüèzhù*, 諸儒註解古文真實前集 *Zhūrú zhùjiě gǔwén zhēnbǎo qiánjí*, 魁本大字諸儒箋解古文真實後集 *Kuǐběn dàzì zhūrú jiānjiě gǔwén zhēnbǎo hòují*. Dále byly vydány lékařské a buddhistické knihy například: 叡山版 *Ruishān bǎn*, 高野版 *Gāoyě bǎn*. Mimo jiné byly vydány také další knihy, do kterých přispívali i Japonští a Korejští autoři, například kniha 川瀨氏書 *Chuānlàishì shū* obsahuje tři části: 簠簋內傳金烏玉兔集 *Fùguǐnèizhuàn jīnwū yùtù jí*, 新增鷹鵠方 *Xīnzēng yīnggúfang*, 增廣會通韻府群玉 *Zēngguǎng huìtōng yùnfǔ qúnyù* psané Japonským a Korejským autorem.⁸⁶

3.7. Období *Edo*

Období *Edo* se stalo z hlediska vydávání knih nejplodnějším obdobím, celkově jej můžeme rozdělit do tří fází.⁸⁷

První fází je rané období *Edo*, 1644-1703, v této době byly vydávány Kánony, například: 四書集注大全 *Sishū jízhù dàquán*, 五經大全 *Wǔjīng dàquán*, 四書輯釋通義大成 *Sishū jíshì tōngyì dàchéng* a další; historické knihy: 伊洛淵源錄新增 *Yīluò yuānyuánlù xīnzēng*, 資治通鑑綱目 *Zīzhìtōngjiàn gāngmù*, 史記評林 *Shǐjì pínglín*, 漢書評林 *Hànshū pínglín* a další; filozofické spisy: 性理大全 *Xìnglǐ dàquán*, 朱子語類 *Zhūzi yǔlèi*, 周子全書 *Zhōuzi quánshū*, 張子全書 *Zhāngzi quánshū*, 傳習錄 *Zhuàn xí lù* a další; a ostatní spisy: 三體詩 *Sāntǐ shī*, 古文真實 *Gǔwén zhēnbǎo*, 聯珠詩格 *Liánzhū shīgé* a další. Z vydané buddhistické literatury stojí za zmínku dva nejznámější buddhistické texty 天海藏 *Tiānhǎizàng* a 鐵眼版一切經 *Tiěyǎnbǎn yīqiè jīng*, které významně napomohly k rozšíření buddhismu v Japonsku.⁸⁸

⁸⁶ JIN Chengyu 2013: 125-126.

⁸⁷ JIN Changzheng 2012: 261.

⁸⁸ JIN Changzheng 2012: 261.

Do osmnáctého století bylo do Japonska z Číny dovezeno 70% až 80% kanonických knih dynastie 清 *Qing*. Import knih probíhal v duchu „nezáleží na tom, jak dlouhá a obsáhlá historie je“⁸⁹. Import knih velmi vzácným způsobem spojil japonský a čínský národ, „smíchal“ starodávné východoasijské kultury.⁹⁰

Ve druhé fázi, vrcholné období *Edo*, 1704-1763, se dostalo spisům *kanbun* z období *Han* největší pozornosti a velké množství knih bylo překládáno do Japonštiny. Například knihy: 詩經 *Shījīng*, 周禮 *Zhōulǐ*, 儀禮 *Yílǐ*, 古文孝經孔氏傳 *Gǔwén xiàojīng kǒngshìzhuàn*, 論語集解義疏 *Lúnyǔ jíjiě yìshū*, 孟子七經考文 *Mèngzǐ qījīng kǎowén*, 本朝通鑑 *Běnzāo tōngjiàn*, 大日本史 *Dàriběn shǐ*, 宋書 *Sòng shū*, 南齊書 *Nánqí shū*, 梁書 *Liáng shū*, 陳書 *Chén shū*, 大明一統志 *Dà míng yī tǒng zhì*, 大明律 *Dà míng lǜ*, 大唐六典 *Dà táng liù diǎn*.⁹¹

Ve třetí fázi, pozdní období *Edo* 1764-1829 a konec období *Edo* 1830-1867, v tomto období byla významná dvě vydavatelství 官版 *Kanpan* a 藩版 *Hanpan*. Mezi léty 1799 až 1867 vydavatelství *Kanpan* vydalo 199 knih. Z kanonických knih bylo vydáno 46, z historických 31, z úřednických spisů 70, a 52 ostatních esejí. Více informací lze najít v publikacích 官版書籍解題略 *Guānbǎn shūjíjiětílüè* a 官版書目 *Guānbǎn shūmù*. *Hanpan* je vydavatelství japonského císařství a v roce 1942 byl vydán zákon vládou Bakufu, na podporu vydávání co největšího množství knih; vydavatelství za to dostalo odměnu. Více informací lze nalézt ve dvou dílech 諸藩藏版書目筆記 *Zhūfān cángbǎn shūmù bǐjì* a 藩版一覽稿 *Fānbǎn yīlǎn gǎo*. Nejznámější dílo vyryté soukromými rytci je kniha 佚存叢書 *Yícún cóngshū*. Mezi léty 1799 až 1810 se začala používat technika *Dřevěný pohyblivý tisk* 木活字⁹² *mokkatsuji*, jež pochází původem z Číny. Jedna z prvních vydaných knih byla 日本刀歌 *Ribēndāogē*. Pomocí této techniky bylo vytištěno 16 souborů knih.⁹³

3.8. Export *kanbunu* do Číny

Dovezené a vydávané knihy v Japonsku byly v průběhu historie občas vyváženy zpět do Číny, ať už se podíváme na důkazy o dovážení některých knih vydaných v Japonsku pomocí čínské techniky rytí znaků do Číny, a to zejména v osmnáctém a devatenáctém století,⁹⁴ nebo když se podíváme do dávné historie, kdy existují důkazy o ztrátě svitků 孝經新義 *Xiàojīng xīnyì* a 孝經

⁸⁹ YAN 2005: 5.

⁹⁰ YAN 2005: 5.

⁹¹ JIN Changzheng 2012: 261.

⁹² Při této technice se vyryly znaky do dřevěných tiskařských štočků a poté se používaly k tisku.

⁹³ JIN Changzheng 2012: 262.

⁹⁴ JIN Changzheng 2012: 274-276.

鄭氏註 *Xiàojīng zhèngshì zhù* v průběhu dynastie 宋 *Sòng*. V roce 983 n.l. však *Chōnen*, tentýž mnich který do Japonska dovezl 開寶藏 *Kāibǎozàng*, dorazil do Číny a předal císaři dynastie *Sòng* po jednom od každého ztraceného svitku. Císař a všichni kolem něho z toho byli neuvěřitelně překvapení, protože by je ani nenapadlo, že v Japonsku tato díla mají. Jeden z básníků dynastie *Sòng*, této události dokonce věnoval část své básně 日本刀歌⁹⁵ *Ribēndāo gē*.⁹⁶

3.9. Současné japonské sbírky

Japonsko je bezpochyby jedna z mála zemí na světě, která vlastní jednu z nejúplnějších sbírek dochovaných buddhistických děl. Například sbírka *Tripitaka*⁹⁷, vydaná za dynastie *Sòng* 宋版大藏經 *Sòngbǎn dàzàng jīng*, je obzvláště bohatá. Nejúplnější sbírku, pocházející ze třináctého století a obsahující 52 382 960 čínských znaků bez jediné chyby, má Korea. Později na přelomu *Taishō* a *Shōwa*, mezi léty 1924 – 1934, byla v Japonsku vydána *Tripitaka zrevidovaná za Taishō* 大正新脩大藏經⁹⁸ *Taishō Shinshū Daizōkyō* · 大正新脩大藏經 *Dàzhèng Xīnyīu Dàzàngjīng*, obsahující konečnou sbírku buddhistických knih v klasické čínštině, doplněnou o japonské komentáře japonských vědců z dvacátého století. Dále pak sbírky buddhistických děl 崇寧藏 *Chóngníngzàng* a 資福藏 *Zīfúzàng* jsou také v současnosti rozsáhlejší, než sbírky v původních místech v Číně, odkud byly kopírovány.⁹⁹

Japonská císařská organizace pro uchování knih nazvala čínské klasické knihy 書 *hon*, přesto že to není v souladu s běžným použitím znaku, včetně elegantního půvabu čínštiny. Dnešní japonská císařská sbírka 書陵部 *shoryōbu* má tři oddělení s čínskými knihami: První 編修課 *henshūka* · 編修課 *biānxiū kè* vede záznamy z císařského života, druhé oddělení 陵墓課 *ryōbaka* · 陵墓課 *língmù kè* obsahuje výzkum a správu císařského hřbitova a poslední 圖書課 *toshoka* · 圖書課 *túshū kè* uchovává čínská klasická díla.¹⁰⁰

⁹⁵ Autor: 歐陽修 *Ōu Yángxiū*.

⁹⁶ YAN 2005: 1.

⁹⁷ Souhrnný název pro buddhistické kannonické texty ze sanskrtu, v doslovném překladu „trojí koš“.

⁹⁸ Sbírká je zdigitalizována a zdarma dostupná spolu s čínsko-anglickým buddhistickým slovníkem na stránkách: <http://21dzk.l.u-tokyo.ac.jp/SAT/index.html>.

⁹⁹ JIN Chengyu 2013: 97.

¹⁰⁰ YAN 2005: 2.

4. Japonský kanbun

V této části jsou shrnuté dějiny japonského *kanbunu* spolu s nejvýznamějšími díly napsanými Japonci. *Kanbun* tvoří velkou část japonské literatury, která se tak dá rozdělit do dvou souběžných proudů literatury psané v čínštině a literatury psané v japonštině. Díla *kanbun* byla v průběhu historie japonského písemnictví napodobována nebo imitována japonskými autory píšící japonsky. Některá japonsky psaná díla tak odkazovala na významné díla *kanbun*, které lze nalézt v této části práce.

Kanbun byl dlouho vyhrazen pro muže, psaly se jimi státoprávní texty, náboženská díla, naučné a odborné spisy, osobní deníky, zapisování lidových pověstí a 風土記 *fudoki*. Kromě početných kronik do další japonské literatury psané v *kanbunu* patří próza od 本朝文粹 *Honchō Monzui* a 空海 *Kūkai*, konkrétně 性靈集 *Shūryōshū* a 文鏡秘府論 *Bunkyo hifuron*. Příběhy 日本靈異記 *Nihon ryōiki*, 江談抄 *Gōdanshō*, 神道集 *Shintōshū*, 將門紀 *Shōmonki*. Deníky autorů 圓仁 *Ennin*, 藤原道長 *Fujiwara no Michinaga*, 藤原定家 *Fujiwara Teika* a 森鷗外 *Mori Ōgai*. Důležité předmluvy ke 古近集 *Kokinshū*, 新古近集 *Shin kokinshū*, 閑吟集 *Kanginshū*. Buddhistické texty 往生要集 *Ōjō yōshū*. Humorné spisy členů rodu *Tokugawa* 寝惚先生文集 *Neboke sensei bunshū*. Na *kanbunu* je také z velké části založena *Ústava o sedmnácti člancích*, přisuzovaná 聖徳太子 *Shōtoku Taishi*.^{101 102}

4.1. Starověká literatura 710 – 784

První důkazy o překladech sice pochází už z 5. století, nicméně zapisování japonštiny se více rozšířilo až v polovině 7. století.¹⁰³

Nejstarší dochovanou kronikou jsou *Záznamy o starých věcech* 古事記 *Kojiki* z roku 712, *kanbun* obsahující mytologické příběhy, pověsti a historické záznamy od počátku světa až do období vlády císařovny *Suiko* 592 – 628 n. l. rozdělené do tří částí. Kronika byla sepsána učením 太安万侶 *Ō no Yasumaro* spolu s 稗田阿礼 *Hieda no Are* na příkaz z roku 711 od císařovny *Genmei* 元明天皇 *Genmei tennō* z roku 711, následující přání císaře *Tenmu* 天武天皇 *Tenmu tennō*, aby tak po vzoru Číny mohli potvrdit svou národní identitu. Předmluva je napsána čínsky, kronika je psána v podstatě čínsky, ale někdy je gramatika ovlivněna

¹⁰¹ ŠVARCOVÁ 2005: 25-26

¹⁰² WIXTED 1998: 2.

¹⁰³ FRELLESVIG 2010: 11-13.

japonštinou, antroponyma a poezie jsou napsány fonetickým přepisem japonštiny do čínských znaků, kronika obsahuje také *kanshi*.^{104 105 106 107}

Druhá nejstarší dochovaná kronika *Japonské anály* 日本書紀¹⁰⁸ *Nihon shoki*, nebo také nazývána *Záznamy o naší zemi*¹⁰⁹ 日本紀 *Nihongi*, obsahuje 30 svazků a pochází z roku 720, je první kronikou z šesti národních oficiálních historických kronik 六国史 *Rikkokushi*. Sepsání kroniky měl na starost princ Toneri 舍人親王 *Toneri Shinnō*, na jejím sepsání spolupracoval opět 太安万侶 *Ō no Yasumaro*. Cílem bylo napsat dílo obdobné čínským kronikám, proto je psána až na antroponyma čistou čínštinou napodobující styl čínských historických děl, ze kterých se často citují fráze až celé úseky, konkrétně je ovlivněna čínskou *Kronikou Wei* 魏書¹¹⁰ *gisho* · 魏書 *Wèi shū*. Obsah je mnohem podrobnější a rozsáhlejší než přechází *Kojiki*, dosahuje až do vlády císařovny *Jitō* 持統天皇 *Jitō tennō* 686 – 697 n.l. V 10. století byly do *Nihon shoki* přidány *kunten*.^{111 112 113 114 115 116}

V osmém století se podle čínského zvyku začaly psát *Záznamy o zvycích a zemi* 風土記 *fudoki*, ze 48 provincií se dochovalo v pozdějších opisech téměř kompletní 出雲国風土記 *Izumo no kuni fudoki*, dále pak částečně poškozené 播磨国風土記 *Harima no kuni fudoki*, 肥前国風土記 *Hizen no kuni fudoki*, 常陸国風土記 *Hitachi no kuni fudoki*, 豊後国風土記 *Bungo no kuni fudoki*, z jiných provincií se dochoval obsah textu jen v citacích pozdějších děl. Cílem *fudoki* bylo popsat geografické poměry spolu s faunou a flórou jednotlivých oblastí, místní zvyky, mýty a legendy jednotlivých provincií. Proto se zachovaly některé informace o tehdejších rostlinách, stromech, ptactvu a savcích. Záznamy obsahovaly také veškeré významné události, které se v zemi odehrály. Popisné části jsou psány čínsky, legendy japanizovanou

¹⁰⁴ ŠVARCOVÁ 2005: 15.

¹⁰⁵ VASILJEVOVÁ 1986: 49.

¹⁰⁶ WINKELHÖ FEROVÁ 2008: 172-173.

¹⁰⁷ NOVÁK 1977: 13-14.

¹⁰⁸ Rukopisy jsou k nahlédnutí na stránkách *Waseda University*:

http://archive.wul.waseda.ac.jp/kosho/ri05/ri05_02450/ri05_02450_0016/.

¹⁰⁹ Název se také překládá „Japonské záznamy“ (VASILJEVOVÁ 1986: 49), avšak v práci uvádíme přesnější překlad „Záznamy o naší zemi“ (ŠVARCOVÁ 2005: 31).

¹¹⁰ Pochází z roku 554 n. l. a obsahuje 114 svazků, které ve starých dobách Japonci často studovali, neboť v ní najdeme záznamy o Japoncích.

¹¹¹ WIXTED 1998: 14.

¹¹² AKIRA 1998.

¹¹³ VASILJEVOVÁ 1986: 49.

¹¹⁴ WINKELHÖ FEROVÁ 2008: 220-228.

¹¹⁵ NOVÁK 1977: 14.

¹¹⁶ SAKAMOTO Tarō 1994.

čínštinou a poezie spolu s písněmi jsou zaznamenané pomocí fonetického použití znaků.^{117 118}

119 120 121

4.2. Klasická literatura 794 – 1185

Na počátku devátého století se psaly téměř všechny literární práce v čínštině, i pro japonské básníky se staly vzorem velcí básníci z pevninské Číny, a to 李白 *Lǐ Bái* a 白居易 *Bái Jūyì*, japonsky *Hakurakuten*. Avšak na konci 10. století byla většina nejvýznamnějších děl psána v japonštině.^{122 123}

V roce 797 byla dokončena 続日本紀 *Shoku nihongi*, druhá kronika z šesti národních oficiálních historických kronik 六国史 *Rikkokushi*, pojednávající o období 697 až 791 n. l. V celkem 30 svazcích je většina textu psána v *kanbunu*, ale císařské výnosy jsou zapsané formou smíšeného zápisu 宣命書¹²⁴ *senmyō gaki*, který vedle znaků zapisuje partikule a skloňování sloves, tzv. 漢字仮名交じり文 *Kanji kana majiribun*.^{125 126 127}

Od devátého století se píše čínsky císařské výnosy 宣命¹²⁸ *senmyō*, které zapisují příkazy císaře při slavnostních příležitostech, jako třeba úmrtí významných osobností nebo k mimořádným příležitostem, jako zažehnání nebezpečí. Nejstarší japonský slovník čínských znaků 篆隸万象名義 *Tenrei banshō meigi* pochází z roku 835; popisuje přibližně 1 000 znaků, všech 30 svitků obsahuje přes 16 000 znaků. Autorem je významný mnich 空海¹²⁹ *Kūkai*, známý také pod svým posmrtným jménem 弘法大師 *Kōbō Daishi*. Je to zakladatel jedné z hlavních buddhistických škol v Japonsku, Školy pravých slov 真言宗 *Shingonshū*. Slovník je inspirován čínským slovníkem 玉篇 *Yūpiān*; definující 12 158 znaků a systém 542 radikálů.

¹¹⁷ TITSINGH 1834: 64.

¹¹⁸ WIXTED 1998: 14-15.

¹¹⁹ 続日本紀 *Shoku nihongi*, šestý svitek. K nahlédnutí na stránkách:

<http://kindai.ndl.go.jp/info:ndljp/pid/772184/53>.

¹²⁰ SAKAMOTO Masaru 2011: 4-17.

¹²¹ NOVÁK 1977: 14-15.

¹²² NOVÁK 1977: 20.

¹²³ FRÉDÉRIC 2005: 594.

¹²⁴ Jako první se *senmyō* více zabýval až 本居宣長 *Motoori Norinaga* a objevil jejich pravou hodnotu, poté shrnul své poznatky v česti svazcích *Shokki rekichō shōshikai*.

¹²⁵ BENDER 2009: 2.

¹²⁶ NOVÁK 1977: 14.

¹²⁷ SAKAMOTO Tarō 1994.

¹²⁸ 62 dochovaných císařských výnosů 宣命 *senmyō* z let 697 a 789 n.l. patří mezi nejstarší památky japonské literatury zaznamenané japonsky zápisem 宣命書 *senmyō gaki*.

¹²⁹ Žil v letech 774–835.

Vychází ze slovníku *Výklad významu obrysových a rozbor struktury odvozených znaků*¹³⁰ 說文解字 *Shuōwénjiězì*, který pochází z prvního století našeho letopočtu a jehož autorem je 許慎 *Kyoshin* · 許慎 *Xǔ Shèn*¹³¹ 132 133 134 135 136 137

Třetí 六国史 *Rikkokushi* je 日本後紀¹³⁸ *Nihon kōki* z roku 840, zaznamenává období mezi lety 796 až 833. Většina textu byla ztracena ve patnáctém století ve Válce *Ōnin* 応仁の乱 *Ōnin no ran*, ze 40 svitků se zachovalo pouze deset. *Kanbun* obsahuje i poezii. V roce 869 byla dopsána 続日本後紀¹³⁹ *Shoku nihon kōki*, čtvrtá 六国史 *Rikkokushi*, zapisující události mezi léty 833 až 850. Tento *kanbun* obsahuje 20 svitků a jako první zaznamenává období vlády jednoho panovníka, konkrétně císaře *Ninmyō* 仁明天皇 *Ninmyō tennō*.¹⁴⁰ 141 142 143 144

日本文徳天皇実録 *Nihon montoku tennō jitsuroku*, pátá 六国史 *Rikkokushi*, zkraceně 文徳実録¹⁴⁵ *Montoku jitsuroku* byla dokončena v roce 879, obsahuje zápisky o událostech mezi 850 až 858, období vlády císaře *Montoku* 文徳天皇 *Montoku tennō*. Tento *kanbun* je rozdělen do deseti svitků.¹⁴⁶ 147

V roce 901 bylo dokončeno 50 svazků *Pravdivých záznamů tří panovníků* 三代実録 *Sandai jitsuroku*, což byla poslední kronika ze šesti státních kronik 六国史 *Rikkokushi*. Na 40 svazcích popisuje léta 858 až 887, období tří císařů *Seiwa* 清和天皇 *Seiwa tennō*, *Yōzei* 陽成天皇 *Yōzei tennō* a *Kōkō* 光孝天皇 *Kōkō tennō*. Obsahuje kompletnější popis než přechází kroniky a pouze tři svitky jsou nekompletní.¹⁴⁸ 149

¹³⁰ VOCHALA 1975 název překládá jako „Výklad jednoduchých a rozbor složených znaků“. V této práci nicméně užíváme přesnější překlad „Výklad významu obrysových a rozbor struktury odvozených znaků“, který ve své monografii „Hanská grammatologie“ používá UHER 2013.

¹³¹ Žil pravděpodobně v letech 54-121 n. l.

¹³² TAKASHI 2006: 187.

¹³³ ŌSHIMA 2006: 113-117.

¹³⁴ MORI 1996: 196-197.

¹³⁵ TAKATA 1995: 4.

¹³⁶ BAILEY 1960: 3.

¹³⁷ MORI 1996: 196-197.

¹³⁸ K nahlédnutí na http://archive.wul.waseda.ac.jp/kosho/i04/i04_00600/i04_00600_0198/

¹³⁹ K nahlédnutí na http://archive.wul.waseda.ac.jp/kosho/ri05/ri05_08539/ a

http://archive.wul.waseda.ac.jp/kosho/ri05/ri05_02450/ri05_02450_0036/

¹⁴⁰ ICHIKO 1986.

¹⁴¹ NOVÁK 1977: 14.

¹⁴² KUBOTA 2007.

¹⁴³ SAKAMOTO Tarō 1994.

¹⁴⁴ ENDŌ 2006.

¹⁴⁵ K nahlédnutí na http://archive.wul.waseda.ac.jp/kosho/ri05/ri05_02450/ri05_02450_0043/

¹⁴⁶ ICHIKO 1986: 348.

¹⁴⁷ SAKAMOTO Tarō 1994.

¹⁴⁸ VASILJEVOVÁ 1986: 111-112.

¹⁴⁹ KUBOTA 2007: 155.

Ke *Sbírce starých a nových japonských básní*¹⁵⁰ 古今和歌集 *Kokin wakashū* nebo také 古今集 *Kokinshū* z roku 905,¹⁵¹ vedle japonské předmluvy 紀淑望 *Ki no Yoshimochi*,¹⁵² napsal typickou čínskou předmluvu 真名序¹⁵³ *manayo* v *kanbunu*. Dalším dílem *kanbunu* je kniha zaznamenávající úřední veřejné rituály a jiné zvyky 延喜式 *Engishiki*, dokončená v roce 927¹⁵⁴, obsahuje v osmém svazku 217 祝詞 *norito*, z toho je jedno psáno čínsky¹⁵⁵.

和名類聚抄¹⁵⁶ *Wamyō ruijushō*, druhý japonský slovník čínských znaků, avšak zároveň první tezaurus v Japonsku, byl dokončen v roce 938. Autorem je 源順¹⁵⁷ *Minamoto no Shitagō*, jeden z pěti členů 梨壺の五人 *nashitsubo no gonin*. U každého znaku je citován zdroj a čínská výslovnost pomocí dvou dalších homofonních znaků, definice slova a japonské čtení je zapsáno pomocí prvního fonografického písma *man'yōgana*. Citováno je z více než 290 zdrojů včetně díla *Výklad významu obrysových a rozbor struktury odvozených znaků*.^{158 159 160}

V pozdním období *Heian* vznikaly 實語教 *Jitsugo kyō*, učebnice pro základní školy,¹⁶¹ které dávají jednoduché morální poučky do života a příklady logického myšlení. Autor není znám.¹⁶² Od 11. století začaly vznikat neoficiální kroniky 鏡物 *kagami mono*, čtyři hlavní jsou spojené pod název *Čtyři zrcadla* 四鏡 *Shikyō*: *Velké zrcadlo* 大鏡 *Ōkagami*, *Zrcadlo dneška*¹⁶³ 今鏡 *Ima kagami*, *Vodní zrcadlo* 水鏡 *Mizu kagami*, *zrcadlo* 増鏡 *Masu kagami*. Tyto kroniky mají společný prvek, že vypravěčem je staší osoba vzpomínající na minulost.^{164 165 166}

Významné dílo *Velké zrcadlo* 大鏡 *Ōkagami* bylo dokončeno pravděpodobně okolo roku 1141, neznámý autor, podle stylu psaní konfucián, popisuje léta 850-1025 s historickým odstupem. Inspirováno čínskými historiky, kopírující strukturu tradiční čínské historické knihy *Zápisky historika* 史記 *Shiji*, obsahuje předmluvu, příběhy císařů, příběhy ministrů, směs

¹⁵⁰ ŠVARCOVÁ 2005: 35.

¹⁵¹ BROWER 1961: 186-187.

¹⁵² KOMATSU 1986.

¹⁵³ YOU 2012: 116.

¹⁵⁴ NOVÁK 1977: 15.

¹⁵⁵ FRÉDÉRIC 2005: 178.

¹⁵⁶ Verze z roku 1617 na nahlédnutí na http://archive.wul.waseda.ac.jp/kosho/ho02/ho02_06479/

¹⁵⁷ Žil v letech 911-983.

¹⁵⁸ BAILEY 1960: 1-52.

¹⁵⁹ MORI 1996: 278-288.

¹⁶⁰ JIN 2005: 29.

¹⁶¹ FRÉDÉRIC 2005: 462.

¹⁶² DORE 2010: 279-280.

¹⁶³ Další možný překlad názvu je „Zrcadlo současnosti“ (VASILJEVOVÁ 1986: 42).

¹⁶⁴ MASS 1997: 441.

¹⁶⁵ NOVÁK 1977: 42-43.

¹⁶⁶ ŠVARCOVÁ 2005: 74 a 111.

příběhů a závěr; text je prokládán básněmi.¹⁶⁷ Inspirováno *Ōkagami* kolem roku 1170 vzniklo *Zrcadlo dneška*¹⁶⁸ 今鏡 *Ima kagami*, popisující dobu 1025-1170. Autor díla není znám a kromě vyprávění dílo obsahuje 135 básní.^{169 170 171 172 173 174 175}

4.3. Středověká literatura 1192-1603

Náboženská literatura byla až do 12. století psána pouze čínsky, kdy se po klasickém období začíná psát japonsky. Vliv čínských textů však přetrval a kompozice čínské poezie byla ceněná ještě dlouho do středověku.¹⁷⁶

Třetí zrcadlo, *Vodní zrcadlo* 水鏡 *Mizu kagami*, bylo údajně dokončeno na počátku období *Kamakura* okolo roku 1195. Ovlivněno buddhistickou mytologií, dílo popisuje období od 585 př. n. l. až do 850 n. l., přičemž události čerpá z díla 扶桑略記 *Fusō ryakki*.^{177 178 179}

Básník 藤原定家 *Fujiwara no Sadaie*, známější pod jménem *Fujiwara no Teika* napsal v roce 1201 cestopis 熊野御幸記 *Kumano gokōki*. Jako své ostatní deníky psal toto dílo v *kanbunu* s výjimkou skladeb *waka*, kterých cestopis obsahuje asi 30. Najdeme zde velmi detailní popis cesty, autorových obav o zdraví a etiketu, jaké oblečení je vhodné nosit.

Významným dílem je deník 明月記 *Meigetsuki* v *kanbunu*, který si psal 藤原定家 *Fujiwara no Sadaie*, pokrývá léta od autorových osmnácti let, od roku 1180, až do svých 73 let v roce 1235, avšak dva první roky autor pravděpodobně zapisoval až zpětně v pozdějším období života. Z originálních přibližně 180 svitků se dochovalo 56 svitků. Tato kniha se stala základem pro *Azuma kagami*.^{180 181}

Další historická kronika 鏡物 *kagami mono*, Východní zrcadlo 吾妻鏡 *Azuma kagami*, obsahuje historické události mezi léty 1180 až 1266, avšak dílo samotné bylo dokončeno až

¹⁶⁷ BROWN 1993: 535.

¹⁶⁸ Další možný překlad názvu je „Zrcadlo současnosti“. (VASILJEVOVÁ 1986: 42).

¹⁶⁹ ŠVARCOVÁ 2005: 75.

¹⁷⁰ ŠVARCOVÁ 2005: 73-75.

¹⁷¹ FUJIWARA 1977: 380.

¹⁷² NOVÁK 1977: 42.

¹⁷³ BROWN 1979: 380.

¹⁷⁴ BROWNLEE 1991: 52-57.

¹⁷⁵ FAURE 2003: 404.

¹⁷⁶ FRELLESVIG 2010:11-13.

¹⁷⁷ ŠVARCOVÁ 2005: 75.

¹⁷⁸ NOVÁK 1977: 42-43.

¹⁷⁹ BROWNLEE 1991: 52.

¹⁸⁰ KEENE 1989: 95-96.

¹⁸¹ FRÉDÉRIC 2002: 624.

okolo roku 1300.¹⁸² Z padesáti dvou kapitol je čtyřicátá pátá ztracena. Kronika *Azuma kagami* obsahuje velmi podrobný popis života *shōguna*, včetně záznamů týkajících se počasí.¹⁸³ Původní dílo v *kanbunu* bylo znovu vydáno v roce 1626 v pozdější více japanizované variantě 変体漢文 *hentai kanbunu*.¹⁸⁴ Poslední *kagami* z řady 四鏡 *Shikyō* je dílo *Větší zrcadlo* 増鏡 *Masu kagami* dokončené v roce 1376. Neznámý autor zaznamenává dobu 1183 až 1333 podle čínského výpravného stylu.^{185 186}

Mezi *kanbun* patří literatura 五山文学 *Gozan bungaku* psaná zenovými mnichy ve 14. – 15. století. Nejznámějším dílem je 夢中問答集 *Muchū mondōshū*, jehož autorem je *Musō Soseki* 夢窓疎石.¹⁸⁷

4.4. Předmoderní literatura 1603-1867

V první polovině období *Edo* byly odborné práce publikovány převážně v čínštině a stejně jako v přechozích obdobích, jednalo se tak zejména o odborné knihy zabývající se západní vědou, zahrnující například astronomii, anatomii a geografii; čínština byla pro Japonce jako latina pro Evropany. Například významný přírodovědec 具原益軒 *Kaibara Ekiken*¹⁸⁸ sepsal dílo *Léčivé byliny v Japonsku* 大和本草¹⁸⁹ *Yamato honzō*.^{190 191}

Významný přínos pro popis každodenního života měly deníky, tradičně psané v *kanbunu*. Z 9. – 16. století se zachovalo více než 200 deníků, jejichž autoři jsou císaři, dvořané, vzdělanci a mniši. Z období *Edo* se jich zachovalo o několik set více, nicméně z předmoderní japonské literatury jsou často vyřazovány, neboť nejsou psány japonsky.¹⁹² Díla *kanbun* z předmoderní literatury je vůbec těžké dohledat, neboť často nejsou zmiňovány, a pokud jsou zmíněny, tak u nich není napsáno, že jsou psány v *kanbun*.

Na počátku 18. století návrat ke starověkým dílům hlásal 荻生徂徠¹⁹³ *Ogyū Sorai*, jež nesouhlasil se soudobým konfuciánstvím za dynastie *Sòng*. Založil *školu Sorai*, která ovlivnila pozdější japonské konfuciánce, a sepsal několik významných děl v čínštině, například 弁道

¹⁸² FRÉDÉRIC 2005: 64.

¹⁸³ YASHIRO 1913: 68-71.

¹⁸⁴ WENG 1918: 25 卷.

¹⁸⁵ FRÉDÉRIC 2005: 615.

¹⁸⁶ ŠVARCOVÁ 2005: 111.

¹⁸⁷ CARPENTER 1977: 1-11.

¹⁸⁸ Neokonfuciánec a botanik, žil v letech 1631-1714.

¹⁸⁹ EKIEN 1996: 282.

¹⁹⁰ ŠVARCOVÁ 2005: 139.

¹⁹¹ EARL 1964: 12.

¹⁹² RABINOVITCH 1992: 1.

¹⁹³ Konfuciánec, žil v letech 1666-1728.

Bendō, 政談 *Seidan* (1725), 学則 *Gakusoku* (1715), 徂耒先生答問書 *Sorai sensei tōmonsho* (1724).¹⁹⁴

4.5. Moderní literatura 1867-

Po začátku období *Meiji* začal zájem o přejatou čínskou kulturu na dalších sto let slábnout, cílem bylo vystavět nový stát s moderní politikou, ekonomikou, vojenstvím a kulturou. Proto překlady *kanbunu*, jež byly základním rysem pro starou japonskou civilizaci, začaly ztrácet na významu a nahradily je překlady západních textů.^{195 196 197}

Až do 19. století byla znalost klasických knih základem pro učební osnovy, poté nastal „soumrak“ *kanbunu* na konci 19. století po sjednocení psané a mluvené japonštiny 言文一致 začínající rokem 1866. Nicméně básně *kanshi* se píše dodnes.^{198 199}

Na konci roku 2014 vyšla velmi obsáhlá kniha 新釈漢文大系²⁰⁰ *Shinshaku kanbun taikai*, jež obsahuje 120 svazků s překlady nejvýznamějších *kanbun* do japonštiny.

¹⁹⁴ SCANLON 2005: 108 a 227-265.

¹⁹⁵ MCMAHAN 2008.

¹⁹⁶ SANO 1984: 105.

¹⁹⁷ KANDA 1997: 6.

¹⁹⁸ ŠVARCOVÁ 2005: 20 a 25.

¹⁹⁹ KANDA 1997: 7.

²⁰⁰ Oficiální stránky vydavatelství: <http://www.meijishoin.co.jp/news/n3343.html>

5. LINGVISTICKÁ ČÁST

V páté a poslední části této práce si nejdříve shrneme rozdíl mezi japonštinou a čínštinou, uvedeme si problémy se kterými se Japonci museli potýkat. *Kanbun*, neboli čínsky psaná próza, se četla pomocí standardizovaného čtení *kundoku*, kdy se znakům přiřadilo čtení *fukun*, které se realizovalo *man'yōganou*, *katakanou*, později *hiraganou* a zahrnuje i diakritická znaménka *wokototen*, které se přisouvaly nad nebo vedle čínského znaku a specifikovaly lexikální nebo gramatickou funkci znaku. Všechno to silně ovlivnilo japonský jazyk a například dvojtý zápor se zachoval dodnes.^{201 202}

Je zajímavé, že japonští autoři mohli zapisovat přímo japonštinu, přesto však někteří dali přednost zapisu japonštiny v *kanbun* a poté připsání značek *kunten* umožňujíc okamžité japonské čtení, místo toho aby text zapsali přímo v japonštině.²⁰³

5.1. Monosylabická čínština a polysylabická japonština

Čínština, patřící do kategorie isolačních jazyků, byla dříve monosylabický jazyk, jeden znak/slabika tedy odpovídal jednomu slovu, což také ovlivnilo vývoj čínského znakového písma. Klasická čínština měla stejně jako současná čínština pevnou větnou strukturu SVO²⁰⁴ a slovní druhy jsou rozlišeny umístěním ve větě. Z toho důvodu bylo obtížné převzetí systému čínského znakového písma pro aglutinační japonštinu obsahující většinou polysylabická slova, bohatou konjugací sloves, onomatopoeie a partikule. Značně odlišný byl slovosled, japonština se základní větnou strukturou SOV, přičemž sktriktní je pouze pravidlo, že sloveso je na konci věty. Přehození subjektu a objektu bylo možné díky partikulím, které identifikují gramatické funkce slov. Lišila se i fonetická stránka obou jazyků. Japonštinu proto nebylo možné zapisovat pomocí čínského písma přímo a úředním jazykem v Japonsku se nejprve stala čínština.^{205 206 207 208 209}

Rozdíl v pořadí slov mezi japonštinou a čínštinou si uvedeme na následujícím příkladu, který je sice uveden v moderní japonštině a čínštině však stále odráží problematiku převodu těchto dvou jazyků v minulosti:

²⁰¹ FRÉDÉRIC 2005: 460.

²⁰² FRÉDÉRIC 2005: 460.

²⁰³ CRAWOUR 1965: xiv.

²⁰⁴ S = subjekt, V = verbum, O = objekt

²⁰⁵ SUN 2006: 50 a 147.

²⁰⁶ KINDAICHI 1992: 106.

²⁰⁷ WU 1997: 32.

²⁰⁸ VOCHALA 1975: 55.

²⁰⁹ HUMMEL 2012: 13.

わたなべせんせい わたし うちゅうじん ことば つか い
渡辺先生は 私たちに、宇宙人の言葉を使わないでくださいと言った。 SOV
 S O V

Watanabe sensei wa watashitachi ni, uchūjin no kotoba wo tsukawanaide kudasai to itta.

dù biān lǎo shī gào sù wǒ mén bié yòng wài xīng wén
渡邊老師 告訴 我們 別用 外星文。 SVO
 S V O

Preklad: „Pan lektor Watanabe nám řekl, nepoužívejte slova z jiného světa.“

Stejnou větu můžeme v japonštině vyjádřit pěti jinými způsoby a smysl věty bude nezměněn:

渡辺先生は、宇宙人の言葉を使わないでくださいと私たちに言った。 SOV
 S O V

宇宙人の言葉を使わないでくださいと渡辺先生は私たちに言った。 SOV
 S O V

渡辺先生は、宇宙人の言葉を使わないでくださいと言った。 S(O)V
 S V

宇宙人の言葉を使わないでくださいと私たちに渡辺先生と言った。 OSV
 O S V

私たちに渡辺先生は、宇宙人の言葉を使わないでくださいと言った。 OSV
 O S V

William S. Hannas uvádí čtyři největší problémy, které Japonci museli s čínštinou řešit: „změnit pořadí slov, rozeznat hranice slov²¹⁰, určit výslovnost znaků a nalézt vhodný ekvivalent pro čínská slove²¹¹.“²¹²

5.2 Čtení

Kanbun byl čten dvěma způsoby: Prvním je čtení v čínském tvaru, 音読 *ondoku*, čtení zvuků, avšak vyslovovaných japonsky, a proto plně neodpovídají čínskému originálu. Druhým způsobem bylo 訓読 *kundoku*, japonské čtení, pomocí převodu do japonštiny. Jednotlivé znaky,

²¹⁰ Analyzovat znaky, které je nezbytné číst dohromady.

²¹¹ Prázdná slova, mají gramatickou nikoli lexikální funkci.

²¹² WU 1997: 32.

které *kanbun* obsahoval, se daly číst také dvěma způsoby 音読み *onyomi* nebo 訓読み *kunyomi*.^{213 214 215}

5.2.1 *Ondoku*

音読み *ondoku* znamená čtení *kanbunu* v pořadí, jak jsou znaky psány, přičemž jednotlivé znaky jsou čteny v 音読み *onyomi*, tedy čtení znaků založené na čínském originále, ale ne úplně odpovídající čínštině. Druhý význam *ondoku* v moderní japonštině je čtení nahlas, jako protiklad ke slovu 黙読 *mokudoku*, čtení potichu.²¹⁶

Japonští vzdělanci se učili znaky číst čínsky, nicméně z důvodu již zmíněné fonetické vzdálenosti obou jazyků docházelo k posunům ve výslovnosti, čímž se vytvořilo čtení nové, sinojaponské. Zjednodušení výslovnosti, přizpůsobené rozsahu japonské fonetiky, mělo často za důsledek homofonní čtení znaků. Textu, který byl čten pouze pomocí *ondoku* čtení, posluchač nemohl rozumět. Proto se *kanbun* četl v *ondoku* jen ve školách a při čtení buddhistických sůter.

^{217 218 219 220}

Čtení čínských znaků se Japonci neučili jednoduše na konkrétním území během krátké doby, naopak tento proces trval po staletí a čerpal se z různých částí Číny. Pestrost čtení čínských znaků v japonštině ovlivnil původ textů *kanbun*, podle toho kdy a z jaké části Číny byl znak přejímán, to určovalo v jakém čínském dialektu se čínština vyslovovala. Avšak co bylo v Číně vnímáno jako jedna lexikální jednotka s odlišnými výslovnostmi v jiných dialektech, bylo v Japonsku považováno za dvě lexikální jednotky, tedy dvě slova zapisovaná stejným znakem. Proces přejímání znaků můžeme rozdělit do tří fází: 吳音 *goon*, 漢音 *kan'on* a 唐宋音 *tōsōon*.

^{221 222 223}

5.2.1.1 *Goon*

Z 5. až 6. století pochází nejstarší čtení znaků, které se podle oblasti dialektu 吳 *wú*, odkud se přejímalo, nazývá 吳音 *goon*. Pevně stanovená výslovnost *goon* je založena na

²¹³ VOCHALA 1975: 60

²¹⁴ FRELLESVIG 2010: 11-13.

²¹⁵ GUEST 2013: 25.

²¹⁶ GUEST 2013: 4, 25 a 74.

²¹⁷ VASILJEVOVÁ 1986: 47.

²¹⁸ VOCHALA 1975: 60

²¹⁹ FRELLESVIG 2010: 11-13.

²²⁰ GUEST 2013: 74.

²²¹ MIYAKE 2003: 104-108.

²²² VOCHALA 1975: 58-59.

²²³ TSUNEKICHI 1975: 45.

nejrozšířenější výslovnosti používané v tehdejší hlavním městě 建康²²⁴ *Jiànkāng*. Dochované dokumenty dokládají, že v té době mělo Japonsko mnohem více kulturní výměny s Korejí než s Čínou, je proto pravděpodobnější, že se čtení *goon* přejímalo nejvíce skrze buddhistické texty čtené Koreci. Výslovnost *goon* byla například použita při převodu japonských slov do čínštiny v *Kojiki*.^{225 226 227 228 229 230}

Příklady čtení <i>goon</i> ²³¹ :	明	<i>myō</i>	胡	<i>go</i>
	清	<i>shō</i>	勤	<i>gon</i>
	京	<i>kyō</i>	話	<i>wa</i>
	上下	<i>jōge</i>	言	<i>gon</i>
	定	<i>jō</i>	二	<i>ni</i>

5.2.1.2 *Kan 'on*

Druhá fáze proběhla v 7. až 8. století, kdy byla v Číně u vlády dynastie 唐 *Táng*, čtení z tohoto období dostalo označení 漢音²³² *kan 'on*. Toto čtení bylo věrnější napodobení čínštiny, neboť „zatímco *goon* vznikl imitováním výslovnost Korejců, *kan 'on* vznikl imitováním skutečné výslovnosti“²³³. *Kan 'on* je založené na výslovnosti tehdejšího hlavního města 長安²³⁴ *Cháng'ān*, které bylo v Číně v té době nejrozšířenější a které bylo v Japonsku představeno mimo jiné prostřednictvím japonských poselstev k dynastii *Táng*. Japonské pojmy v *Nihon shoki* byly zaznamenány pomocí tohoto čtení. Někteří japonští lingvisté navíc rozlišují skupinu „新漢音 *shinkan 'on*, kde se *ma* nahrazuje *na* a *ba* se nahrazuje *da* atd.“²³⁵, avšak celkově se s *kan 'on* velmi podobá.^{236 237 238 239}

²²⁴ Dnes je město pojmenováno 南京 *Nánjīng*.

²²⁵ MIYAKE 2003: 104-105.

²²⁶ TSUNEKICHI 1975: 45.

²²⁷ VOCHALA 1975: 58-59.

²²⁸ FRELLESVIG 2010: 11-13.

²²⁹ PULLEYBLANK 1991: 487.

²³⁰ OKIMORI 2011: 136-137.

²³¹ TADASHI 2011.

²³² *Kan* je sinojaponské čtení znaku a pochází z čínského čtení *hàn*, jež označuje čínskou národnost a dynastii *Hàn* v době 206 př.n.l – 220 n.l a která měla hlavní město 長安 *Cháng'ān*, stejně jako dynastie *Táng*. Ve slově *kan 'on* je míněno, že se jedná o výslovnost po dynastii *Hàn*. (VOCHALA 1975: 59, MIYAKE 2003: 104).

²³³ MIYAKE 2003: 106.

²³⁴ Dnes je město pojmenováno 西安 *Xī'ān*.

²³⁵ OKIMORI 2011: 139.

²³⁶ VOCHALA 1975: 58-59.

²³⁷ TSUNEKICHI 1975: 45.

²³⁸ MIYAKE 2003: 105-107.

²³⁹ OKIMORI 2011: 136-139.

Příklady čtení <i>kan'on</i> ²⁴⁰ :	明	<i>mei</i>	胡	<i>ko</i>
	清	<i>sei</i>	勤	<i>kin</i>
	京	<i>kei</i>	話	<i>kai</i>
	上下	<i>shoka</i>	言	<i>gen</i>
	定	<i>tei</i>	二	<i>ji</i>

5.2.1.3 *Tōsōon*

Přejaté čtení z období po 11. století je pojmenováno 唐宋音 *tōsōon*²⁴¹. Toto čtení bylo v období *Muromachi* a *Kamakura* přivezeno zen buddhistickými mnichy převážně z Jižní dynastie *Sòng* 南宋 *Nán Sòng* s hlavním městem 杭州市 *Hángzhōu*. *Tōsōon* v užším smyslu končí v počátcích dynastie 元 *Yuán* a v širším smyslu zahrnuje jakékoli pozdější čtení po *goon* a *kan'on*. Například znak 子 je podle *tōsōon* čten jako *su*, ale v *goon* a *kan'on* jako *i*. Tedy 椅子 *isu* by byla čtená v *goon* a *kan'on* jako *isi*. Čtení převzaté v této poslední části se nejvíce podobá dnešní čínské výslovnosti.^{242 243 244 245 246}

Příklady čtení <i>tōsōon</i> ²⁴⁷ :	明	<i>min</i>	蒲団	<i>futon</i>
	清	<i>shin</i>	行燈	<i>andon</i>
	餡	<i>an</i>	行脚	<i>angya</i>
	白湯	<i>paitan</i>	普請	<i>fushin</i>
	石灰	<i>shikkui</i>	饅頭	<i>manjū</i>

Čtení znaku *goon*, *kan'on* a *tōsōon* se často nenahrazovala, naopak se znaky mohly číst více způsoby. Ve druhé fázi se sice některá čtení z první fáze vytratila, ale většinou se zachovala obě. Čtení znaků rozdělené pomocí značek (吳), (漢), (唐) na *goon*, *kan'on* a *tōin* často kvalitní čínsko-japonské slovníky obsahují, avšak ne vždy je počet čtení úplný. Kompletní seznam čtení

²⁴⁰ TADASHI 2011.

²⁴¹ Například Vochala tuto kategorii pojmenovává 唐音 *tōin* nebo *tōon* (lze číst oběma způsoby, avšak ten první je frekventovanější). Do této kategorie řadí i pozdější čtení 宋音 *sōin*. (VOCHALA 1975: 59). V japonských zdrojích se však u znaků 宋音 uvádí čtení *sōon*, například YUZAWA 1987.

²⁴² VOCHALA 1975: 58-59.

²⁴³ TSUNEKICHI 1975: 45.

²⁴⁴ MIYAKE 2003: 107-108.

²⁴⁵ TŌDŌ 1980: 174.

²⁴⁶ TŌDŌ 1978: 1587.

²⁴⁷ TADASHI 2011.

u každého znaku najdeme například ve jednojazyčném slovníku 漢和辞典²⁴⁸ *Kanwa jiten*.^{249 250}

251

	明	京	行	経
呉音 GOON	みょう 明年	きょう 東京	ぎょう 行例	きょう 読経
漢音 KAN'ON	めい 明月	けい 京師	こう 行為	けい 経済
唐宋音 TOSŌON	みん 明朝	きん 南京	あん 行宮	きん 看経

Tab. 01²⁵²

V Tab. 01 výše vidíme srovnání čtení znaků 明, 京, 行 a 経, u kterých existují všechna tři čtení 呉音 *goon*, 漢音 *kan'on* a 唐宋音 *tōsōon*. Čtení znaků nebylo určeno podle žádného systému, čtení zůstalo u jednotlivých slov takové, jako se vžilo. U některých slov se souběžně zachovala dvě čtení, například u slova 人間 se zachovalo čtení *ningen* i *jinkan*.²⁵³

5.2.1.4 *Kan'yōon*

Další skupina čtení čínských znaků je čtení 慣用音 *kan'yōon*, která vznikla zjednodušením a poupravením již existujících čtení, občas i mylným přiřazením některého čtení k jinému znaku. Pokud byl znak frekventovaně špatně čten, dostal nové čtení zvané 百姓読み *hyaku shōyomi*. V 17. století se začal ztrácet rozdíl mezi jednotlivými čteními, a proto mohlo být bohatosti sinojaponského čtení hojně využíváno v literatuře a v divadle.^{254 255 256}

Správné čtení:	輸	<i>shu</i>	Příklady čtení <i>hyaku shōyomi</i> :	輸入	<i>yū'nyū</i>
	滌	<i>deki</i>		洗滌	<i>senjō</i>
	涸	<i>kaku</i>		涸渴	<i>kokatsu</i>
	攪	<i>kō</i>		攪拌	<i>kakuhan</i>
	耗	<i>kō</i>		消耗	<i>shōmō</i>

²⁴⁸ TŌDŌ 1978.

²⁴⁹ TADASHI 2011.

²⁵⁰ MIYAKE 2003: 104-105.

²⁵¹ MIYAKE 2003: 104.

²⁵² TSUNEKICHI 1975: 45.

²⁵³ TSUNEKICHI 1975: 45-46.

²⁵⁴ VOCHALA 1975: 60.

²⁵⁵ TAKASHIMA 2012.

²⁵⁶ TSUNEKICHI 1975: 45.

5.2.2 Kundoku

Pokud Japonci četli znaky podle čínské výslovnosti *ondoku*, nemohli rozlišit rozdílné významy stejných znaků, které by čínský čtenář vytušil z kontextu a odlišil tónem. Proto se *kanbun* od šestého století začal číst japonsky, tedy v 訓読 *kundoku*, doslova japonské čtení. Toto čtení se nejčastěji překládá jako „čtení komentářů“, jelikož původní text kanbunu zvaný 白文 *hakubun*, doslova bílý text, se doplnil o 付訓 *fukun*, připojující japonské čtení, フコト点 *wokototen*, připisující partikule a jiné značky, 句読点 *kutōten*, interpunkční znaménka, a 返り点 *kaeriten*, symboly ovlivňující pořadí znaků, poté se *kanbun* s těmito „komentáři“, tzv. 原文 *genbun*, stal srozumitelný japonskému čtenáři, který neovládal literární čínštinu. Stalo se tradicí, že výsledek byl zprostředkováván v ústní formě, proto nejsou dochovány žádné jasné záznamy o *kundoku* metodách.^{257 258 259 260 261}

Kanbun stojí jako opositum pro japonské texty 和文 *wabun*, neboť má značně odlišnou slovní zásobu, užití slov a strukturu, avšak propracovaný systém 漢文訓読 *kanbun kundoku* umožnil bezprostřední čtení *kanubunu* v japonštině, čínský text byl znak po znaku předčítán japonsky v pořadí japonského slovosledu. *Kanbun kundoku* je v podstatě slovo pro metodu překladu, neboť japonština obsahuje gramatické elementy jako partikule, časování sloves pomocí koncovky a pomocná slovesa, která nemají čínský ekvivalent nebo nejsou časována jako v čínštině, je nutné je tam přidat, aby to korespondovalo s japonským překladem. *Kanbun kundoku* tak vytvořil most mezi odlišnými systémy dvou jazyků. V elitních kruzích, jako je politika, výzkum, náboženství atd., hrál *kanbun kundoku* hlavní roli až do moderní doby.^{262 263 264 265}

5.2.2.1 Čtení *kun*

S příchodem *kundoku* bylo v šestém století přiřazeno čínským znakům japonské čtení, 訓 *kun*, čtení čínských znaků. Výslovnost jednotlivých znaků v japonštině se dnes nazývá 訓読 *kunyomi*, japonské čtení. Z počátku v tomto čtení neexistovala pravidla a mluvčí četl znaky

²⁵⁷ VOCHALA 1975: 60

²⁵⁸ FRELLESVIG 2010: 11-13.

²⁵⁹ GUEST 2013: 32.

²⁶⁰ OKIMORI 2011: 137.

²⁶¹ SANO 1984: 119-120.

²⁶² VOCHALA 1975: 60-61.

²⁶³ WIXTED 1998: 4.

²⁶⁴ KINSUI 2000: 3-4.

²⁶⁵ KINSUI 2000: 4-5.

podle citu, později se japonské čtení vžilo natolik, až se ustálilo. Nejdlejší čtení *kunyomi* v 常用漢字 *jōyō kanji* obsahuje až 5 slabik jako u znaků 志 *kokorozashi* a 詔 *mikotonori*.^{266 267}

5.2.2.2 *Kunten*

訓点 *kunten* je souhrnný název pro značky pomáhající čtenáři převádět *kanbun* do japonštiny. Od konce osmého století do začátku devátého století se do *kanbunů* začala připisovat interpunkce *kutōten* a čtení *fukun* v *katakaně*. Ostatní *kunten* se v *kanbunu* začaly používat v průběhu období *Heian*. Systém *kunten* nebyl po celou dobu historie pevně stanoven, přesto si udržel podobnou formu a „standardizován byl japonským ministerstvem až v roce 1912“^{268, 269 270 271 272 273}

Množství *kunten*, o které je text doplněn, je označován 加点本 *katenpon*, nebo zkráceně 点本 *tenpon*; v období *Heian* a *Kamakura* se nazývá výrazem „starší *tenpon*“ 古点本 *kotenpon*. Někdy se také značky *kunten* v textu shromažďovaly pomocí čísel u jiných *tenpon*. Propria, časové údaje, metody a situace, které byly doplněny o *kunten*, byly uvedeny na konci dokumentu jako 奥書 *okugaki* nebo 職語 *shikigo*, značka nakladatelství. Proto je starší *tenpon* velmi cenný, jako prvotřídní písemný zdroj, jehož období kompilace je zřejmé. Dodnes se zachovalo několik tisíc písemností v kategorii starší *tenpon*, u kterých lze vznik jasně zařadit do období *Heian*. Takový velký počet je v ostrém kontrastu k nemnohým dochovaným písemnostem z období *Heian* ve stylu *wabun*.²⁷⁴

5.2.2.2.1 *Fukun*

Ke každému čínskému lexikálnímu objektu byl přidělen ekvivalent v japonštině 付訓 *fukun*, připojení japonského čtení, které se realizovalo pomocí 仮名 *kana*²⁷⁵, v počátcích 万葉仮

²⁶⁶ VOCHALA 1975: 60

²⁶⁷ OKIMORI 2011: 47-48 a 140.

²⁶⁸ CRAWOUR 1965: XIV.

²⁶⁹ OKIMORI 2011: 140-141.

²⁷⁰ CRAWOUR 1965: XIV.

²⁷¹ SANO 1984: 119.

²⁷² TSUNEKICHI 1975: 48-50.

²⁷³ KANDA 1997: 21-33.

²⁷⁴ KINSUI 2001: 6.

²⁷⁵ Název *kana* je stažen ze slov *kari na*, což znamená nepravé, vypůjčené, jako protiklad pravému jménu *mana*. Významem odpovídá našemu slovu abeceda, popř. slabičná abeceda, neboť znak se realizuje jako slabika. (VOCHALA 1975: 71).

名²⁷⁶ *man'yōganou*, poté nejčastěji 片仮名 *katakanou*²⁷⁷ a později i 平仮名 *hiraganou*²⁷⁸. Nejčastěji se čtení připisuje vedle na pravou stranu znaku.^{279 280}

5.2.2.2.2 *Wokototen*

ヲコト点 *wokototen*, v překladu pomocné značky, zahrnují mnoho různých metod značení, které se připisovalo k jednomu ze čtyř rohů pole znaku, nad, pod, vedle pole čínského znaku nebo přímo do pole znaku. Tyto značky se vyvinuly koncem sedmého století, kdy bylo vytvořeno mnoho systémů používaných v různých školách a učenecých kruzích pro studium čínštiny a čínských textů. Užití *wokototen* kladlo na uživatele zvýšené nároky, co se týče znalostí a dovedností, jak správně interpretovat specifické symboly v mnoha různých systémech, jež existovaly. Z toho důvodu mnohé systémy časem zastaraly. *Wokototen* tvoří značky ヲ, コ, ト, ハ, ム, ノ, ス, ニ, カ, テ, ・, zapisující partikule a pomocná slova, nebo například symboly /, \, |, —, specifikující lexikální nebo gramatickou funkci znaku, čtení či zastupující určitá slova. Mezi nejčastější *wokototen* patří ヲ, コト proto se podle prvních dvou odvozuje název *wo + koto*.^{281 282 283}

Wokototen se však často v japonských publikacích nezmiňuje a dané značky jsou souhrně řazeny pod *kunten*, nebo je jejich popisu *kanbunu* zcela vynechán. Například z pěti publikací o *kanbunu*, kde se popisuje *kunten*, 日本古代史を学ぶための漢文入門²⁸⁴ *Nihon kodaishi o manabu tameno kanbun nyūmon*, 漢文の教え方²⁸⁵ *Kanbun no oshiekata*, 高等学校国語科教

²⁷⁶ První kana, jejíž doba přesného vzniku není blíže známa, ale její užití se datuje do poloviny sedmého století. Název *man'yōgana* je odvozen od názvu japonské sbírky poezie 万葉集 *Man'yōshū* z období *Nara*, která byla téměř celá sepsána s použitím fonografického písma *man'yōgany*, kdy jedna japonská slabika odpovídá jednomu znaku. Její použití se ze začátku omezovalo pouze na vyjádření antroponym a toponym. Postupem času se užití rozšiřovalo na formulaci běžných podstatných jmen, až byla celá skladba tvořena *man'yōganou*. (KINSUI 2000: 2-3).

²⁷⁷ Katakana je odvozena z čínského písma a dnes se používá jako kurzíva a v učených a naučných textech, k přepisu cizích slov, k zápisu mimetických slov, odborných výrazů a také jako emfaze.

²⁷⁸ Dva, tři i více znaků *hiragany* mohly být napsány bez potřeby zvednout štětec z papíru. Díky tomu mohli japonští vzdělanci a byrokraté psát rychleji než při užití *man'yōgany*, ze které byla *hiragana* vyvinuta okolo 9. století. V klasickém období se přepokládalo, že ženy se nemusí učit čínštinu a tak psaly *hiraganou*; dopisy se také psaly v *hiraganě* stejně jako japonská tradiční poezie. *Hiragana* byla vhodná pro každodenní použití, využívala se na psaní příběhů, diářů a esejí popisujících životy aristokratů. S její pomocí byla napsána například světoznámá díla *Poduškový sešit* 枕草子 *Makura no sōshi* a *Příběhy prince Gendžiho* 源氏物語 *Genji monogatari*. Texty psané především v *hiraganě* se nazývají 和文 *wabun*, japonský styl psaní, jehož slovní zásoba, gramatika a výrazy jsou založeny na hovorové japonštině. (KINSUI 2000: 2-3).

²⁷⁹ KINSUI 2000: 4-5.

²⁸⁰ FRÉDÉRIC 2005: 460.

²⁸¹ KINSUI 2000: 5-6.

²⁸² OKIMORI 2011: 141-142.

²⁸³ KANDA 1997: 32.

²⁸⁴ IKEDA 2006.

²⁸⁵ SANO 1984.

育研究講座²⁸⁶ *Kōtō gakkō kokugoka kyōiku kenkyū kōza*, 古文と漢文²⁸⁷ *Kobun to kanbun*, 日本の漢字 1600 年の歴史²⁸⁸ *Nihon no kanji 1600 nen no rekishi*, jsou *wokototen* jsou pomocné značky *wokototen* zmíněny a popsány pouze ve dvou posledních zmíněných. Vochala řadí *wokototen* pod *fukun*²⁸⁹, neboť obě zapisují japonštinu do textu, avšak japonští lingvisté jej řadí přímo jako podskupinu *kunten*, jelikož zapisují japonské čtení, které není zaznamenané čínskými znaky.

5.2.2.2.3 Kutōten

Kanbun původně neměl interpunkci, aby text mohl být čten japonsky, připojovala se do textu 句読点 *kutōten*, neboli interpunkční znaménka, zahrnující celkem čtyři typy.^{290 291}

- 1) 句点 *kuten* – tečka za větou, umístěná dole v pravém rohu pole znaku. ◦
- 2) 読点 *tōten* – čárka, umístěná dole v pravém rohu pole znaku. ,
- 3) 並列点 *heiretsuten* – oddělovací znaménko, umístěné uprostřed mezi dva znaky, oddělující je od sebe jako dnešní 、. •
- 4) 括弧 *kakko* – závorky a dvojitě závorky 「 」 『 』²⁹²

5.2.2.2.4 Kaeriten

Větná struktura *kanbun* a japonštiny se lišila v pořadí slov ve větě, je mimo jiné potřeba přehodit sloveso s přímým podmětem. K tomuto účelu se používaly symboly měnící pořadí znaků ve větě 返り点 *kaeriten*:¹ ㄣ ㄤ ㄨ ㄩ ㄗ ㄛ ㄜ ㄝ ㄞ ㄟ ㄠ ㄡ ㄢ ㄣ ㄤ ㄨ ㄩ ㄗ ㄛ ㄜ ㄝ ㄞ ㄟ ㄠ ㄡ^{293 294 295 296 297}

	spojující znaménko, spojuje frázi
ㄣ	vracecí znaménko, přehodí následující znak s předchozím
一二三四	znaménko pořadí, po znaku 一 se čtenář vrátí k přechozímu znaku 二 až 四, nejčastěji se používá 一二.
上(中)下	znaménko pořadí, po znaku 上 se čtenář vrátí k přechozím znakům 中 a 下.

²⁸⁶ TSUNEKICHI 1975.

²⁸⁷ KANDA 1997.

²⁸⁸ OKIMORI 2011.

²⁸⁹ VOCHALA 1975: 66.

²⁹⁰ KINSUI 2000: 4-5.

²⁹¹ CRAWOUR 1965: XIV-XV.

²⁹² CRAWOUR 1965: XIV-XV.

²⁹³ KINSUI 2000: 4-5.

²⁹⁴ SANO 1984: 119.

²⁹⁵ KANDA 1997: 29.

²⁹⁶ TSUNEKICHI 1975: 49-50.

²⁹⁷ OKIMORI 2011: 142-143.

甲乙(丙) znaménko pořadí, po znaku 甲 se čtenář vrátí k přechozím znakům 乙 a 丙.

天地(人) znaménko pořadí, po znaku 天 se čtenář vrátí k přechozím znakům 地 a 人.

Na stejném principu 1, 2, 3; I, II, III; A, B, C, jako předchozí uvedené 返り点 *kaeriten* fungují i další 元亨(利貞), 春夏(秋冬), 木火(土金水), 子丑(寅卯…亥). Avšak tyto se v současnosti na středních školách nevyučují, v *kanbunech* se nevyskytují často a jsou spíše jen pro vědecké potřeby.^{298 299 300 301 302}

Odshora dolů jsou uvedené nejprominentnější symboly, tedy při čtení kundoku se čte text od začátku, nejprve znaky bez značky, než se narazí na symbol ㄣ, čtenář přehodí pořadí s předchozím znakem a čte dále znaky bez značek. Než narazí na 一, poté se vrátí ke znaku 二 atd. Uvedeme si dva jednoduché příklady změny pořadí pomocí *kaeriten* ㄣ, 一, 二, 上, 下:

Příklad 01: A B^ㄣ C D⁼ E
 1 4 2 3 5
pořadí se změní na A C D B E
 1 2 3 4 5

Příklad 02: A B^ㄣ C D E⁼ F^ㄣ G H^ㄣ I[±]
 1 9 2 3 7 5 4 6 8
pořadí se změní na A C D G F H E I B
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Příklad *wokototen* a *kaeriten* na moderní čínštině a japonštině:

Překlad: „Koupím tohle.“

 ハ ウ ヲ
我 買 = 這 個 一。
1 wa 4 u 2 3 wo

私はこれを買う。
1 wa 2 3 wo 4 u

²⁹⁸ KINSUI 2000: 4-5.

²⁹⁹ SANO 1984: 119.

³⁰⁰ KANDA 1997: 29.

³⁰¹ TSUNEKICHI 1975: 49-50.

³⁰² OKIMORI 2011: 142-143.

5.2.2.2.5 Příklad *Kanbu wo mamoru*

Uvedeme si příklad *fukun*, *kutōten*, *wokototen* a *kaeriten* na větě z klasické čínštiny, k tomu bude použita první věta z krátkého příběhu 株を守る *Kanbu wo mamoru* · 守株 *Shōuzhū* od čínského autora 韓非子 *Kan Pishi* · 韓非子 *Hán Fēizi*.

Překladu: „V zemi *Sòngǔ* byl muž, který obdělával pole.“³⁰³

現在日本語 ³⁰⁴	書き下し文 ³⁰⁵	原文 ^{306 307}	白文 ³⁰⁸
宋の ものに、 畑を 耕す ものが いた。	宋 人 に 田 を 耕 す もの 有 り。	宋 人 有 耕 田 者。	宋 人 有 耕 田 者

Na příkladu *Kanbu wo mamoru* vidíme srovnání čínského originálu 白文, textu s *kunten* 原文, vyslovené věty nahlas ve správném pořadí zapsané v 書き下し文 *kakikudashibun* a překlad do současné japonštiny 現在日本語 *genzai nihongo*.

³⁰³ Vlastní překlad.

³⁰⁴ Vlastní překlad.

³⁰⁵ TSUNEKICHI 1975: 129.

³⁰⁶ PERFECT WORK BOOK 2006: 227.

³⁰⁷ TSUNEKICHI 1975: 135.

³⁰⁸ TSUNEKICHI 1975: 113.

5.2.2.2.6 Příklad *Mujun*

Příběh 矛盾 *Mujun* • 矛盾 *Máodùn*, ze kterého vznikl dvouznakový idiom s významem kontradikce, neboli protimluv, od čínského autora 韓非子 *Kan Pishi* • 韓非子 *Hán Fēizi*, jeden z nejznámějších *kanbun*, který se Japonci učí v prvním ročníku na střední škole, jinými slovy jej každý Japonec zná. Proto si jej zde uvedeme jako příklad *kanbun kundoku* s *kutōten*, *wokototen* a *kaeriten*.

書き下し文 ³⁰⁹	原文 2 ³¹⁰	原文 1 ³¹¹	白文 ³¹²
<p>そひと .. 楚人に楯と矛とを鬻ぐ者有り。之を譽めて曰く「吾が楯の堅きこと、能く陥すものなきなり。」と。また、その矛を譽めて曰く「わが矛の利きこと、物において陥さざるなきなり。」と。あるひと曰く「子の矛を以て、子の楯を陥さばいかん。」と。その.. 人應ふること能はざるなり。</p>	<p>楚人^ニ有^リ下^リ鬻^グ楯^ト與^ラ矛^者上[。]譽^レ之^ヲ曰^{ハク}、「吾^ガ楯^之堅^キコト、莫^ニ能^ク陥^ス也^ト。」又^譽其^ノ矛^ヲ曰^{ハク}、「吾^ガ矛^之利^キナルコト、於^テ物^ニ無^レ不^ルモノ^ノ陥^ス也^ト。」或^{ヒト}曰^{ハク}、「以^テ子^ノ之^ノ矛^ヲ、陥^ス子^ノ之^ノ楯^ヲ、何^ト如^ト。」其^ノ人^弗能^レ應^ル也^ト。</p>	<p>楚人有^下鬻^二楯^一與^レ矛^者上[、]譽^レ之^曰、吾^楯之^堅、莫^二能^一陥^一也。又^譽其^矛曰[、]吾^矛之^利、於^レ物^無不^レ陥^也。或^曰、以^二子^一之^矛、陥^二子^一之^楯何^如。其^人弗^レ能^レ應^也。</p>	<p>楚人有鬻楯與矛者譽之曰吾楯之堅莫能陷也又譽其矛曰吾矛之利於物無不陷也或曰以子之矛陷子之楯何如其人弗能應也</p>

Překlad do současné japonštiny: 楚の人に、盾と矛を売る人がいた。これ（自分の盾）をほめて、「私の盾は硬く、（どんなものでも）突き通せるものはない」と言った。また、その矛を誉めて、「私の矛は鋭く、（どんなものでも）突き通さないものはない」

³⁰⁹ PERFECT WORK BOOK 2006: 160.

³¹⁰ PERFECT WORK BOOK 2006: 162.

³¹¹ PERFECT WORK BOOK 2006: 162.

³¹² PERFECT WORK BOOK 2006: 155.

と言った。ある人が、「あなたの矛で、あなたの盾を突いたらどうなるか」と言った。その人は答えることができなかった。³¹³

Překlad: „Mezi lidem *Chu* byl člověk prodávající štíty a kopí. Své výrobky vychvaloval: ‚Mé štíty jsou tak pevné, že jimi nic na světě nepronikne.‘ Poté chválil svá kopí: ‚Mé kopí jsou tak ostré, že na světě není nic, co by neprobodly.‘ Někdo se zeptal: ‚A co se stane, když někdo zkusí probodnout tvé štíty s tvými kopími?‘ Prodavač nemohl odpovědět.“³¹⁴

Na uvedém příkladu *Mujun* vidíme srovnání čínského originálu 白文, dvou verzí textů s *kunten* 原文, vyslovené věty nahlas ve správném pořadí v 書き下し文 *kakikudashibun* a překlady do současné japonštiny a češtiny. 原文 1 obsahuje *kutōten* a *kaeriten*, narozdíl od 原文 2, který kromě *kutōten* a *kaeriten* obsahuje také *wokototen*. V 白文, 原文 a 書き下し文 jsou uvedené tradiční nezjednodušené znaky, aby byl text bližší originálu. *Kakikudashibun* obsahuje dvě slova, u kterých je v dnešní japonštině upravené čtení na jiné čtení uvedené o řádek níže:

とほ
;陥す, 応ふ

とお
;陥す, 応う ほ se čte jako お a výslovnost se ふ změní na う

5.5 *Hentai kanbun*

Od konce osmého století vznikají texty 変体漢文 *hentai kanbun*, doslova pozměněný čínský text. Což je pozměněné čínské písmo, u kterého jsou čínská slova poskládána tak, aby byla v souladu s japonskými gramatickými pravidly, a přidaly se v čínštině neexistující zdvořilostní sufixy. Text je psán čínskými znaky v pořadí japonského slovosledu SOV, čtení se realizuje v japonštině. Tyto texty využívaly gramatické prostředky buď z čínštiny, nebo se jejich doplnění opíralo o kontext. Tento způsob psaní nebyl tak častý, avšak ovlivnil styl úřednických dokumentů v pozdějších staletích a až do konce 19. století jej učenci a literáti občas používali.³¹⁵

316 317 318

Je nemožné říct kde je hranice mezi *kanbun* a *hentai kanbun*. *Kanbun* je bližší čínštině, *hentai kanbun* používá fonetického užití znaků pro vyjádření onomatopoeie. V textech *hentai*

³¹³ Vlastní překlad.

³¹⁴ Vlastní překlad.

³¹⁵ VOCHALA 1975: 66-67.

³¹⁶ VOCHALA 1975: 61- 62.

³¹⁷ KARIKOME 2015: 204.

³¹⁸ ENCYCLOPEDIA NIPPONICA 2001.

kanbun nalezneme 当字³¹⁹ *ateji*, „přibližné znaky“. *Kanbun* byl pro Japonce bez *kunten* a *kaeriten* velmi těžko srozumitelný. *Hentai kanbun* je psán pro Japonce, a proto to bylo srozumitelné bez *kaeriten* a bez *fukun*. *Hentai kanbun* najdeme například v *Kojiki*, avšak zde je text mnohem bližší čínštině než japonštině. Zjednodušeně řečeno *Kojiki* jen *hentai kanbun* a *kanbun* je *Nihon shoki*.^{320 321 322}

V *hentai kanbunu* byl například napsán nejstarší dochovaný deník z císařského dvora 寛平御記 *Kanpyō gyoki*, jež si psal císař *Uda* 宇多天皇³²³ *Uda tennō*. Část deníku byla ztracena, avšak dochovaná část byla rozšířená o citace ze sekundárních zdrojů, dochovaný obsah zaznamenává léta 887 až 890.

³¹⁹ Jedno japonské slovo vystihlo význam čínské složeniny o dvou a více znacích, z toho se vznikl nový typ čtení. Čtení takovýchto znaků neodpovídá ani čtení *kun* ani *on*, odpovídá přímo japonskému významu (VOCHALA 1975: 61- 62).

³²⁰ ALDRIDGE 2001: 207-209.

³²¹ KARIKOME 2015: 204.

³²² ENCYCLOPEDIA NIPPONICA 2001.

³²³ Žil v letech 867 – 931.

ZÁVĚR

Kanbun je vágní japonský pojem odkazující na literární kompozici ve staré čínštině, v případě Japonska však také odkazuje na psanou čínštinu ovlivněnou japonským jazykem, obsahující *kunten*. První písmo se podle doložených informací dostává do Japonska přes Koreu a korejští vzdělanci tak v tomto procesu hrají zásadní roli. *Kanbun* si v Japonsku rychle našel své místo jako prostředek pro studium buddhismu, jenž se stal oblastí zájmu mnoha Japonců. S prohloubením japonských vztahů s Čínou se *kanbun* začal dovážet přímo z Číny, kam Japonci podnikali časté cesty.

S přijetím *kanbunu* přichází počátek japonského písemnictví, začínají vznikat kroniky, výkladové slovníky, deníky atd. po vzoru čínských děl. Přestože obtížnost čínského písma byla po dlouhou dobu překážkou pro jeho rozšíření do všech vrstev, na císařském dvoře, v aristokratických kruzích, mezi úředníky a v kláštorech byla u mužů vzdělanost velmi rozšířená. Vzdělanci studovali významná literární díla *kanbun* a učili se psát také vlastní literární kompozice a básně. Největší množství *kanbunu* se přivezlo na obchodních lodích. O čínský *kanbun* byl přes domácí tvorbu stále velký zájem, a proto se časem začal vydávat i v Japonsku, umění tisku bylo přivezeno z Číny mnichy. V Japonsku začaly vznikat sbírky dovezeného *kanbunu*, které jsou na císařském dvoře uchovávány dodnes.

Ačkoli Japonci vyvinuli z čínských znaků vlastní zápis japonštiny, setrvali u psaní literárních děl *kanbun* až do předminulého století. Písmo si přizpůsobili svým potřebám, vyvinuly systém značek *kunten*. Na otázku, z jakého důvodu Japonci setrvali u tvorby *kanbunu*, nám může být odpovědí skutečnost, že Japonci stále chápali čínské písmo jako pravé, neboť znak je přímo spojen s významem. Čínské písmo je tak kontrastem ke slabičným abecedám *kana*, které zapisují pouze fonetickou stránku slova. Navíc čínské písmo je pozoruhodné samo o sobě. Kromě slovní zásoby se zachovaly také ucelené lexikální prvky 熟語 *jukugo* · 成語 *chéngyǔ* vyjádřené několika znaky odkazujícími na slavné příběhy obsažené v *kanbunu*. Bez nich význam *jukugo* často nelze pochopit, neboť znaky dohromady nedávají smysl. Japonský název pro výpůjčky z cizích jazyků 外来語 *gairaigo* nezahrnuje výpůjčky z čínštiny. Odkazuje to tak ke skutečnosti, že čínská slova ani dnes nejsou vnímána jako slova cizí. Japonci dodnes píší čínské básně. Spolu s *kanbunem* se do Japonska dostalo také čínské myšlení a čínská kultura zahrnující buddhismus, konfucianismus, systém správy státu, umění kaligrafie, čajový obřad a jiné.

Aby mohl být *kanbun* předčítán v japonštině, muselo být překonáno několik nemalých překážek. Jednou z největších je fakt, že monosylabická isolační čínština měla naprosto jinou větnou stavbu než polysylabická aglutinační japonština. Čínština také postrádala partikule,

sufixy, onomatopoeia a konjugaci sloves. Japonci však vyvinuli systém, jenž tyto překážky překonal. Jelikož fonetické stránky japonštiny a čínštiny se od sebe velice odlišují, bylo japonské přejímání čínské výslovnosti problematické. Proces přejímání čínského jazyka obsaženého v *kanbunu* se proto významně podepsal na dnešní japonštině zahrnující různé čtení znaků.

Dalším přínosem *kanbunu* je směs japonštiny s čínštinou ve formě *hentai kanbun*, která je pro Japonce srozumitelnější *kanbun* samotný, tudíž nepotřebuje *kunten*. Dnešní smíšený zápis kombinující čínské znaky, *hiraganu* a *katakanu* je výsledkem dlouhé historie souběžné tvorby jak literatury v japonštině, tak *kanbunu*.

RESUMÉ

The aim of this bachelor's thesis is to investigate *kanbun* in Japan from its beginning until today, explanation of relevant terms and *kanbun* is defined. This thesis is concerned with beginning of writing in Japan, which *kanbun* represents, from historical, and cultural point of view. It is also concerned with the *kanbun* written by Chinese and Japanese authors with many examples important *kanbun* works which influenced Japanese literature. *Kanbun* was formerly imported from Korea and latterly from China, then collected and published, in some cases also exported back to China. The thesis embrace linguistic analyze of reading *kanbun*. Reading in Chinese, three phases of borrowing Chinese readings, and irregular readings. Reading in Japanese and its system of marks added around characters with examples of application these marks. Furthermore, *hentai kanbun*, the stage between *kanbun* and text written in Japanese, is shortly described.

Key Words: script, Chinese characters, Japanese characters, kanbun, kundoku

SEZNAM LITERATURY

- AKIRA Matsumura 明松村: *Daijisen* 大辞泉. Tōkyō: Shōgakkan 1998.
- ALDRIDGE, Edith: „Principles of Hentain Kanbun Word Order: Evidence from Kojiki” In *Language Change in East Asia*. Richmond: Curzon 2001, 207-232s.
- BAILEY, Don Clifford: „Early Japanese Lexicography” In *Monumenta Nipponica 16*. Tōkyō: Sophia University 1960, 1-52s.
- BAREŠOVÁ, Ivona a Monika Dytrtová: *Problematika české transkripce japonštiny a pravidla jejího užívání*. Olomouc: Univerzita Palackého 2014, 94s.
- BENDER, Ross: „Performative Loci of the Imperial Edicts in Nara Japan 749-70” In *Oral Tradition 24*, 2009, 249-268s.
- BROWER, Robert H.: *Japanese court poetry*. California: Stanford University Press 1961.
- BROWN, Delmer M.: *The Cambridge history of Japan*. New York: Cambridge University Press 1993.
- BROWN, Delmer M. a Ichirō Ishida: *The future and the past: a translation and study of the Gukanshō, an interpretative history of Japan written in 1219*. Berkeley: University of California Press 1979, 479s.
- BROWNLEE, John S.: *Political thought in Japanese historical writing: from Kojiki (712) to Tokushi Yoron (1712)*. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press 1991, 158s.
- CARPENTER, Bruce E.: „Priest-Poets of the Five Mountains in Medieval Japan” In *Tezukayama Daigaku ronshū 16*. Nara: Tezukayama University 1977, 1-11s.
- CRAWCOUR, Sydney: *An introduction to Kambun*. Michigan: University of Michigan 1965, 78s.
- DORE, Ronald P.: *Education in Tokugawa Japan*. Hoboken: Taylor 2010.
- EARL, David Margery: *Emperor and Nation in Japan: Political Thinkers of the Tokugawa Period*. Seattle: University of Washington Press 1964.
- EKIKEN Kaibara 貝原益軒: *Yōjōkun, Wazoku dōshikun* 養生訓・和俗童子訓. Tōkyō: Iwanami shoten 1996.

- ENCYCLOPEDIA NIPPONICA: *Nihon dai hyakka zensho: Encyclopedia Nipponica* 日本大百科全書. Encyclopedia Nipponica. Tōkyō: Shōgakkan 2001.
- ENDŌ Keita 遠藤慶太: *Heian chokusen shisho kenkyū* 平安勅撰史書研究. Ise: Kōgakkan Shuppanbu 2006, 331s.
- FAURE, Bernard: *The Power of Denial: Buddhism, Purity, and Gender*. New Jersey: Princeton University Press 2003, 488s.
- FOGEL, Joshua A.: *Articulating the Sinosphere Sino-Japanese relations in space and time*. Cambridge: Harvard University Press 2009, 216s.
- FOGEL, Joshua A.: *The Literature of Travel in the Japanese Rediscovery of China*. California: Stanford University Press 1996, 417s.
- FRÉDÉRIC, Louis, přeložila Käthe Roth: *Japan encyclopedia*. Cambridge: Harvard University Press 2005, 1103s.
- FRÉDÉRIC, Louis: *Le Japon Dictionnaire et Civilisation*. Cambridge: Harvard College Press 2002, 1419s.
- FRELLESVIG, Bjarke. *A history of the Japanese language*. Cambridge: Cambridge University Press 2010.
- FUJIWARA Tamenari, Yoshinobu Fujiwara: *The Ōkagami: a Japanese historical tale*. Tokyo: Tuttle 1977, 488s.
- GENRYŌ Nomura 野村玄: *Nihon kinsei kokka no kakuritsu to ten'nō* 日本近世国家の確立と天皇. Shohan. Ōsaka: Seibundō 2006, 330s.
- GUEST, Jennifer: *Primers, Commentaries, and Kanbun Literacy in Japanese Literary Culture, 950-1250 CE*. Columbia University 2013, 224s.
- HALL, John Whitney: *The Cambridge history of Japan*. New York: Cambridge University Press 1988, 602s.
- HEKEBEN 新出漢學要籍選介: Hékèběn zhōngguó gǔyì shū cóngkān 和刻本中國古逸書叢刊 In *Dōnghuá hànxiué* 東華漢學. Hualian: Donghua hanxue 2012, 253-296s.
- HOFFMAN, Michael: „Cultures Combined in the Mists of Time: Origins of the China-Japan relationship" In *Asia Pacific Journal: Japan Focus*, February 3. Neuvedeno: 2006, 5s.

HUMMEL, Leo: „Developmental History of Japanese Writing System” In *The Princeton Journal of East Asian Studies*, Spring Volume 2. Princeton University 2012, 12-17s.

JIN Changzheng 金常政 Jīn Chángzhèng: Bǎikē quánshū de gùshì 百科全書的故事. Beijing: Beijing tushuguan chubanshe 2012.

JIN Chengyu 金程宇 Jīn Chéngyǔ: Dōngyà hàn wén xué lùn kǎo 東亞漢文學論考. Zhōngguó dàlù: Fènghuáng chūbǎnshè 2013, 376s.

ICHIKO Teiji: *Nihon koten bungaku daijiten*. Tōkyō: Iwanami Shoten 1986, 112s.

IKEDA On 池田温: *Nihon kodaishi o manabu tame no kanbun nyūmon* 日本古代史を学ぶための漢文入門. Tōkyō: Yoshikawa Kōbunkan 2006, 340s.

KANDA Hideo 神田秀夫: *Kobun to kanbun: Nitchū hikaku bungakushi* 古文と漢文：日中比較文学史. Tōkyō: Musashi no shoin 1997, 129s.

KARIKOME Hitoshi 菊米一志: *Nihon shi o manabu tame no komonjo, kokiroku kundokuhō* 日本史を学ぶための古文書・古記録訓読法. Tōkyō: Yoshikawa Kōbunkan 2015.

KEENE, Donald: *Travelers of a Hundred Ages: The Japanese as Revealed Through 1,000 Years of Diaries*. New York: Henry Holt and Company 1989, 158s.

KINDAICHI Haruhiko: *The Japanese Language*. Rutland: Tuttle 1992, 295s.

KINSUI Satoshi 金水敏: „The influence of translation on the historical development of the Japanese passive construction“ In *Journal of pragmatics* 28. Neuvedeno 1997, 759-779s.

KINSUI Satoshi 金水敏: *Kodai chūsei no kanbunkundokubun shiryō no buntaishiteki kenkyū* 古代・中世の漢文訓読文資料の文体史的研究 Ōsaka: neuvedeno 2001, 1-16s.

KŌJIRŌ Yoshikawa 吉川幸次郎: *Kanbun no hanashi* 漢文の話. Tōkyō: Chikuma Shobō 2006.

KOMATSU Shigemi 小松茂美: *Kohitsugaku danshō* 古筆学断章. Tōkyō: Kōdansha 1986, 560s.

KUBOTA Jun: *Iwanami Nihon Koten Bungaku Jiten*. Tōkyō: Iwanami Shoten 2007.

MASS, Jeffrey P.: *The origins of Japan's mediaval world: courtiers, clerics, warriors, and peasants in the fourteenth century*. California: Stanford University 1997, 504s.

MCAULEY, T. E.: *Language change in East Asia*. Richmond: Curzon Press 2001, 306s.

MCCAHAN, David L.: *The making of Buddhist modernism*. New York: Oxford University Press 2008, 299s.

MIYAKE, Marc Hideo: *Old Japanese: A Phonetic Reconstruction*. New York: Routledge 2003, 290s.

MORI Shiten 林史典. (1996). „Tenrei banshō meigi 篆隸万象名義.” In *Nihon jisho jiten* 日本辞書辞典 (The Encyclopedia of Dictionaries Published in Japan). Tokyo: Ōfū 1996.

NOVÁ K, Miroslav. *Gramatika japonštiny I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1978. 212s.

NOVÁ K, Miroslav a Vlasta Winkelhöferová: *Japonská literatura*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1977, 134 s.

OKAZAKI Takashi 岡崎敬: *Gishi Wajin den no kōkogaku* 魏志倭人伝の考古学. Tōkyō: Daiichi Shobō 2003, 380s.

OKIMORI Takuya 沖森卓也: *Nihon no kanji: 1600nen no rekishi* 日本の漢字 1600年の歴史. Tōkyō: Bere Shuppan 2011, 319s.

ŌSHIMA Shōji 大島正二: *Kanji denrai* 漢字伝来. Tōkyō: Iwanami Shoten 2006.

PERFECT WORK BOOK: *Kono issatsu de reveru appu! Kōsotsu nintei Wākubukku Kokugo* この1冊でレベルアップ! 高卒認定ワークブック 国語 (Perfect work book). Tōkyō: J-shuppan 2006, 251s.

PULLEYBLANK, Edwin G.: *Lexicon of Reconstructed Pronunciation: In Early Middle Chinese, Late Middle Chinese, and Early Mandarin*. Vancouver: UBC Press 1991.

RABINOVITCH, Judith N. a Akira Minegishi: „Some literary aspects of four kambun diaries of the Japanese court: Translation with commentaries on excerpts from Uda Tennō Gyōki, Murakami Tennō Gyōki, Gonki and Gyōkuyō” In *Journal of the Yokohama National University* 39. Yokohama: Yokohama National University 1992, 13s.

ROBERT, Jean Noël: „Hieroglossia, a Proposal” In *Bulletin* 30. Nagoya: Nanzan Institute for Religion & Culture 2006, 25-48s.

SANO Yasuomi 佐野泰臣: *Kanbun no oshiekata: shidō jissen no hōhō* 漢文の教え方: 指導・実践の方法. Tōkyō: Yūbun Shoin 1984, 286s.

- SAKAMOTO Tarō 坂本太郎: *Rikkokushi* 六国史. Tōkyō: Yoshikawa Kōbunkan 1994.
- SAKAMOTO Masaru 坂本勝: *Zusetsu chizu to arasuji de wakarū! Fudoki* 図説地図とあらすじでわかる!風土記. Tōkyō: Seishun Shuppansha 2011.
- SCANLON, Michael J.: *The Rise of the Japanese Novel: Towards a neo-Darwinian approach to literary history*. Tōkyō: Meiji Gakuin University 2005.
- SEKI Akira 関晃: *Kodai no kikajin* 古代の帰化人. Tōkyō: Yoshikawa Kōbunkan 1996, 390s.
- SUN Chaofen: *Chinese: a linguistic introduction*. New York: Cambridge University Press 2006, 234s.
- ŠVARCOVÁ, Zdeňka: *Japonská literatura 712-1868*. Praha: Karolinum 2005, 300s.
- TADASHI Kamada 鎌田正 a Yoneyama Toratarō 米山寅太郎: *Shinkangorin* 新漢語林. Tōkyō: Taishūkan Shoten 2011, 1952.
- TAKASHI Morioka 森岡隆: *Zusetsu kana no naritachi jiten* 図説かなの成り立ち事典. Tōkyō: Kyōiku Shuppan 2006.
- TAKASHIMA Toshio 高島俊男: *Kanji no kan'yōon tte nandarō* 漢字の慣用音って何だろう? In お言葉ですが... 別巻5 O kotobadesuga... Bekkan 5, Volume 16. Tōkyō: Rengō shuppan 2012, 252s.
- TAKATA Tokyo 高田時雄: *Banshomeigi kaisetsu* 篆隸萬象名義解説 In 定本弘法大師全集9 Sadamoto Kōbōdaishi zenshū 9. Wakayama: Koyasan University 1995, 764s.
- TITSINGH, Isaac: *Nihon Odai Ichiran; ou, Annales des empereurs du Japon*. Paris: Royal Asiatic Society 1834, 460s.
- TŌDŌ Akiyasu 藤堂明保: *Kanwa dai jiten* 漢和大事典. Tōkyō: Gakushū Kenkyūsha 1978, 1740s.
- TŌDŌ Akiyasu 藤堂明保: *Chūgokugo on'inron* 中国語の音韻論. Tōkyō: Kōseikan 1980, 409s.
- TSUNEKICHI Masubuchi 増淵恒吉: *Kōtō gakkō kokugoka kyōiku kenkyū kōza* 高等学校国語科教育研究講座. Tōkyō: Yūseidō 1975, 197s.

- TSUNODA Ryusaku: *Japan in the Chinese Dynastic Histories: Later Han Through Ming Dynasties*. South Pasadena: Textbook Publisher 2003, 187s.
- TRÍSKOVÁ, Hana. *Transkripce čínštiny: tabulky a návody*. Praha: Česko-čínská společnost 1999, 133s.
- UHER, David: *Hanská grammatologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2013, 334s.
- VASILJEVOVÁ, Zdeňka: *Dějiny Japonska*. Praha: Svoboda 1986, 605s.
- VOCHALA, Jaromír, Miroslav Novák a Vladimír Pucek: *Úvod do čínského, japonského a korejského písma – I. Vznik a vývoj*. Praha: SPN 1989, 132s.
- VOCHALA, Jaromír, Miroslav NOVÁK a Vladimír PUCEK: *Úvod do čínského, japonského a korejského písma, I. díl: Vznik a vývoj*. v Praze: Universita Karlova v Praze 1975.
- WENG Guangping 翁広平 Wēng Guǎngpíng: „Yǔ dīng xiǎohè lùn Wúqī jìng shū“ 與丁小鶴論吾妻鏡書 In *Ting ying ju wenchao*. Shanghai: 1918, 25 svitků.
- WINKELHÖ FEROVÁ, Vlasta: *Slovník japonské literatury*. Praha: Libri 2008, 335s.
- WIXTED, John Timothy: *Kanbun, Histories of Japanese Literature and Japanologists*. Arizona Univerzity 1998, 31s.
- WU Kuangming: *On Chinese Body Thinking: A Cultural Hermeneutic*. Leiden: E.J. Brill 1997, 492s.
- YAN Shaodang 嚴紹盪 Yán Shàodàng: *Rìběncáng hànjí zhēnzhūizōng jìshí: Yánshàodàng hǎiwài fǎng shū zhì* 日本藏汉籍珍本追踪纪实：严绍盪海外访书志. Shanghai: Shanghai guji chubanshe 2005, 507s.
- YASHIRO Kuniji 八代国治: *Azumakagami no kenkyū* 吾妻鏡の研究. Tōkyō: Yoshikawa kōbunkan 1913, 191s.
- YASUNORI Arano 荒野泰典: *Sakoku wo minaosu* 鎖国を見直す. Kawasakishi: Kawasaki Shimin Akademī Shuppanbu 2003, 90s.
- YOU Haiyan 尤海燕 Yóu Hǎiyàn: ”Gǔjīn hégējí de chónggǔ zhǔyì” 古今和歌集 的崇古主义 In *Wàiguó wénxué pínglùn* 外國文學評論. Beijing: Beijing daxue 2012, 115-125s.
- YU Dongmei 于冬梅 Yú Dōngméi: *Zhōngrì tóngxíng yìyì hànzì cíyánjiū* 中日同形异义汉字词研究. Jilin: Jilin daxue 2012, 134s.

YUZAWA Tadayuki 湯沢質幸: *Tōon no kenkyū* 唐音の研究. Tōkyō: Bensei shuppan 1987, 470s.

ZÁDRAPA, Lukáš a Michaela Pejčochová: *Čínské písmo*. Praha: Academia 2009, 297s.

ZHENG Liangsheng 鄭樵生 Zhèng Liángshēng: *Shìxué fāngfǎ* 史學方法. Taipei: Wunantushu chuban gufen youxiangongsi 2002, 599s.